

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Andra kammaren.

Nr 8.

Tisdagen den 18 februari.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 och den 12 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående reglering av häradsallmänningen Västra Stöpen i Skaraborgs län;

angående driftkostnader under år 1914 för statens domäner;

angående tilläggs pension åt professorn H. Lings änka Josefine Ling, född Rolph;

angående konservering av Risinge gamla kyrka;

angående räntefritt lån för svenska församlingens i London kyrkobyggnad;

angående pension åt slöjdläraren vid Önnestads folkhögskola A. J. Nilsson;

angående om- och tillbyggnad av Smålands artilleriregementes kokinrättningsbyggnad;

angående bestridande av kostnader för underhåll av landsvägen mellan Boden och Lappträsk;

angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

angående ålderstillägg för vissa departementsskrivare hos arméförvaltningen; och

angående anskaffning av skodon för armén.

Samtliga dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Herr talmannen lämnade härefter på begäran ordet till chefen för civildepartementet, herr statsrådet *Schotte*, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Martin anhållit att till mig få framställa följande spørsmål: Vilka

Svar & interpellation.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

åtgärder hava med anledning av Riksdagens skrivelse år 1905 vidtagits för en lösning av den för såväl kustbefolkningen som sjöfarten viktiga frågan om åtgärders vidtagande till förekommande eller lindring av olägenheterna för skärgårdsbefolkningen av sjöfarten inomskärs under vintertiden, och när kan ett förslag i ämnet förväntas föreläggas Riksdagen?

Interpellanten åberopar först Riksdagens skrivelse av den 14 april 1905, däri Riksdagen anhåller, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i vad mån, med nödig hänsyn tagen till sjötrafikens obehindrade fortgång, de olägenheter, som i följd av vintersjöfarten förorsakas befolkningen i flera orter av landet, måtte kunna lindras eller förekommas.

I anledning härav ber jag att först få något redogöra för vad som redan åtgjorts i ärendet. Genom remiss den 25 maj 1905 infordrades utlåtande av Konungens befallningshavande i samtliga län över ifrågakvarande riksdagsskrivelse, och hava dessa utlåtanden inkommit under loppet av åren 1905 och 1906.

Sedan ärendet, såsom hörande under jordbruksdepartementet, den 15 januari 1907 överlämnats dit, hava efter nådiga remisser följande underdåniga utlåtanden avgivits i detsamma, nämligen av lantbruksstyrelsen den 30 november 1907, kammarkollegium den 4 december 1908, kommerskollegium den 17 januari 1911 samt lotsstyrelsen den 30 juni 1911.

Därefter har ärendet överlämnats till de av chefen för finansdepartementet på grund av nådigt bemyndigande den 29 september 1911 tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning angående de åtgärder, som kunde finnas nödiga för åvägbringande av en jämnare fördelning av våghållningsbesväret samt utarbetande av förslag till de förändringar av gällande väglag m. m., vartill ifrågakvarande utredning kunde föranleda, ävensom i samband därmed revision av berörda lagstiftning jämväl i vissa andra avseenden.

Av de inkomna yttrandena ber jag att med några ord få beröra, vad vissa centrala myndigheter anfört.

Sålunda yttrar *kammarkollegium* huvudsakligen: Enligt vad den i ärendet åstadkomna utredning visar, förefinnes ej för närvarande något allmänt förbud mot att vare sig i enstaka fall eller för reguljär sjöfart begagna allmän farled jämväl den tid av året, då vattner äro betäckta med bärkraftig is.

Jämlikt § 3 i nådiga förordningen om allmän farled den 30 december 1880 tillkommer det Konungens befallningshavande, bland annat, att i föreskriven ordning bestämma, huru vid farleds ordnande och begagnande tjänligast förfaras bör, så att ändamålet må utan skälig kostnad vinnas med minsta olägenhet för den, vars rätt är i fråga. Redan på grund av den allmänna befogenhet, Konungens befallningshavande äga i fråga om ordnande av allmän farled, synes sålunda Konungens befallningshavande vara

oförhindrade att på förekommen anledning i vidsträcktaste omfattning ingripa för realiserande av de syftemål, Riksdagen i dess ovan berörda skrivelse angivit. Av i ärendet inkomna yttranden framgår emellertid, att Konungens befallningshavande i ytterst ringa mån vidtagit åtgärder för reglering av förhållanden, som stått i samband med farleds begagnande vintertiden. Härtill lärer hava bidragit den omständigheten, att man ansett vad som nu finnes stadgat om inrättande av allmän farled icke kunna vinna nämnvärd tillämpning i fråga om allmän farleds ordnande för vinterbehov.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Från nästan alla håll vitsordas behovet av ny lagstiftning härutinnan, så att tvekan ej längre må råda i avseende å Konungens befallningshavandes befogenhet att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering av vintersjöfarten samt därvid tillika meddela sådana föreskrifter, som påkallas av nödig hänsyn till fisket och trafiken å isen utefter de allmänna vintervägarna. Det synes, som om en dylik lagstiftning skulle lämpligen kunna åstadkommas genom tillägg till och delvis omredigering av nyss berörda § 3 i åberopade nådiga förordningen om allmän farled den 30 december 1880. Härvid torde jämväl böra uttryckligen angivas, att Konungens befallningshavande äga att i vissa fall, till förekommande av skada å fiske eller allmän vinterväg, utfärda förbud mot användning under vintern av allmän farled eller någon del därav, där sådant utan egentligt förfång för sjöfartsnäringen eller annat allmänt intresse kan äga rum.

Vidare har i ärendet framhållits nödvändigheten därav, att i lag intoges bestämmelser, på grund av vilka åt vederbörande måtte kunna i varje fall beredas nöjaktig ersättning för av vintersjöfarten vållad skada å fiske eller fiskredskap ävensom kostnad för uppehållande av trafiken å isen utefter allmän vinterväg. Jämväl enligt kollegii mening finnas talande skäl för införande av kompletterande lagbestämmelser även å detta område; och synes, som om nådiga förordningen om allmän flottled den 30 december 1880 härvid närmast kunde tagas till förebild. Kollegium har sålunda tänkt sig, att nådiga förordningen om allmän farled skulle tillökas med bestämmelser av ungefärligen enahanda innehåll som §§ 6, 8 och 9 i åberopade nådiga förordningen om allmän flottled den 30 december 1880.

Håller stad eller hamnplats för möjliggörande av sjöfart vintertid isränna öppen i allmän farled, eller hålles sådan ränna öppen genom fartyg, som gör reguljära turer till staden eller hamnplatsen eller eljest genom den där bedrivna sjöfart, bör, enligt kollegii mening, den ersättning i nyss berörda hänseenden, som kan vardas bestämd, till vederbörande utgivas av staden eller hamnplatsen, dock att på Kungl. Maj:ts prövning torde få bero, om och i vad mån dylik kostnad eller skada må slutligen ersättas av statsmedel, när av vederbörande härom göres underdånig fram-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ställning, vilken torde böra avse helt kalenderår, och genom räkenskapsutdrag eller annorledes styrkes, till vilka belopp dylik ersättning under året uppgått. Där genom ett mera tillfälligt begagnande av allmän farled vintertiden skada och kostnad av antydd art skulle uppstå, synes ersättningen härför rättvisligen böra drabba vederbörande fartygsägare.

Beträffande slutligen frågan om införande av bestämmelser för avhjälpande av missförhållanden, som härflyta av isbrytning för framförande av fartyg utom allmän farled, har kollegium funnit vad härutinnan nu förekommit ej vara av beskaffenhet att böra i detta sammanhang föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd, helst Riksdagens ovanberörda, i ärendet avlätna skrivelse ej synes giva anledning härtill.

Kommerskollegium anför i sitt yttrande huvudsakligen: Korrektiv till skydd för behöriga intressen, som kunna antagas bliva trädde för nära genom begagnande av farled, finnas dels i § 3 av förordningen om allmän farled den 30 december 1880 samt i kungörelsen angående särskilda föreskrifter för handläggning av frågor om farled den 30 december 1880. Med tillämpning av dessa lagbestämmelser kunna de av vintersjötrafiken vållade olägenheterna -- vintervägarnas brytande och fiskets skadande -- väl *minska*s, men *ej* helt *undanröjas*. Sälunda kunna bestämmelser meddelas om isrännas sträckning i farleden, den hastighet, varmed fartyg där må framföras, förbud mot att avvika från en gång upptagen isränna, skyldighet att signalera m. m.

Kommerskollegium finner, att kostnaderna för färjor, broar och dylika anordningar över isrännor böra drabba intressenterna i isvägstrafiken med $\frac{1}{3}$, staden eller hamnen, till vilken isränna hålles öppen, med $\frac{1}{3}$ samt staten med $\frac{1}{3}$. Utförandet och underhållet av nämnda anordningar borde ombesörjas av en samfällighet, bestående av de i isvägstrafiken intresserade och inrättad i huvudsakligen samma ordning och efter samma grunder, som för de s. k. ploglagen för vinterväghållningen gälla enligt lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet. Enligt denna lag skulle också prövas frågor om ersättning för det av sådan samfällighet nedlagda besvär och arbete med isvägsförbindelsens uppehållande samt för de direkta kostnaderna för färj- och broanordningar, vakthållning m. m. Beloppen skulle förskotteras av vägkassan, varefter vägstyrelsen skulle hava att göra framställning om utfående av de på staten och vederbörande stad eller hamnplats belöpande andelar.

Ersättning enligt dessa grunder bör enligt kollegii mening utgå allenast i fall, då i lotsled till stad eller hamnplats genom isbrytare eller annorledes isränna ständigt hålles öppen vintertid för möjliggörande av reguljärt eller eljest mera kontinuerligt bedriven sjöfart samt genom isrännan isväg, som av ålder funnits nödig och fortfarande prövas behövlig, göres obrukbar, så att

färj- eller broförbindelse över isrännan eller andra anordningar för isvägstrafikens framförande däröver erfordras.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Ersättning för skada å fiske anser kommerskollegium av bilighetsskäl böra beredas; och anser kollegium ersättningsskyldigheten böra läggas å statsverket och vederbörande stad eller hamnplats. Uppskattningen av skadan skulle kunna göras av tre sakkunniga, utsedda av de intresserade parterna efter förebilden i §§ 8 och 9 flottledsförordningen.

Med hänsyn till erfarenheten i fråga om den hittills varande tillämpningen av bestämmelserna i nämnda förordningen om allmän farled torde förtydligande och kompletterande föreskrifter böra bringas till utförande i syfte att närmare utstaka Konungens befallningshavandes befogenhet att lämna föreskrifter om allmän farleds begagnande vintertid, på det att isvägstrafikanter och fiskeägare, även om de icke enligt ovan angivna grunder skulle kunna påräkna ersättning, dock ej må åsamkas onödigt intrång. Kollegium hyser härutinnan samma uppfattning som Konungens befallningshavande i Stockholms län.

Lotsstyrelsen anser, att lagbestämmelser i det av Riksdagen angivna syftet äro erforderliga, och att dessa böra innehålla:

att för reguljär vintersjöfart avsedd isrännas sträckning och läge skall bestämmas samt att erforderliga föreskrifter för sådan isrännas trafikerande skola meddelas av Konungens vederbörande befallningshavande efter samråd med lotsstyrelsen;

att i lotsled upptagen isränna skall av fartyg i huvudsak följas, såvida fartygets säkra navigering därav ej riskeras, och att för överträdelse härutinnan bör stadgas vite;

att för fartygs framförande i lotsled, där isränna ej finnes, förbud i vissa fall, och då annan väg för fartygets framförande finnes att tillgå, må kunna utfärdas av Konungens befallningshavande, sedan lotsstyrelsen därtill samtyckt; samt

att utom lotslederna isbrytning icke må, där allmänt begagnad isväg därigenom skulle avskäras eller befintligt fiske skadas, äga rum utan tillstånd av Konungens befallningshavande, vilka, därest de anse skäl förefinnas att neka dylikt tillstånd, skola höra lotsstyrelsen.

I fråga om kostnaderna för anordningar, erforderliga att fortskaffa isvägstrafikanter över en vägen korsande isränna, biträder styrelsen kommerskollegii förslag, att, då i lotsled till stad eller hamnplats genom isbrytare eller annorledes isränna ständigt hålles öppen vintertid för möjliggörande av reguljärt eller eljest mera kontinuerligt bedriven sjöfart, samt genom isränna isväg, som av ålder funnits nödig och fortfarande prövas behöflig, göres obrukbar, så att färj- eller broförbindelse över isrännan eller andra anordningar för isvägstrafikens framförande däröver erfordras, berörda kostnader skola fördelas i lika delar

Svar å interpellation. på staten, hamnen eller staden och vederbörande intressenter i isvägstrafiken.

(Forts.)

Beträffande slutligen skada, som genom vintersjöfarten vårlas å fiske, anser styrelsen, att, därest till följd av vintersjöfart, bedriven under nyss angivna förhållanden, befintligt fiske bevisligen förstöres eller avsevärt skadas, ersättning härför skall lämnas av staten efter värdering i varje fall av skiljemän.

Såsom av nämnda redogörelse framgår, är det ärende, som väckts genom Riksdagens åberopade skrivelse av år 1905 och interpellantens återkallande i minnet av densamma, både av stor betydelse och invecklad beskaffenhet. Olika intressen bryta sig här mot varandra, och deras avväggande fordrar ett ingående bedömande. Det är att beklaga, att ärendet hittills icke kunnat fortskrida längre än till de rent förberedande åtgärder, om vilka besked nyss lämnats. Den sammankoppling med våghållningsbesvärets ordnande, som skett, kommer, därest det fortfarande vidhålls, också sannolikt att avsevärt fördröja frågans lösning. Medgivnas måste också, att frågan har flera andra moment än de, som kunna hänföras till våghållningsskyldigheten. Farleds- och sjöfartsintressena äro båda ganska starkt engagerade och likaså fiskeintresset.

Efter samråd med statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vill jag också förklara, att övervägas skall, så snart tillfälle medgives, huruvida ej, därest den fortsatta utredningen angående våghållningsbesväret kan antagas draga längre ut på tiden, än man förut väntat, föreliggande fråga bör för dess påskyndande överlämnas till någon eller några särskilt tillkallade sakkunniga för utarbetande av slutligt förslag i ämnet. Då emellertid vederbörande länsstyrelse redan nu torde sitta inne med möjlighet att genom föreläggande och beslut i speciella fall förekomma de mest framträdande olägenheterna av att någon lagstiftning i ämnet icke finnes, torde någon större olägenhet icke ha uppstått eller behöva väntas uppstå till följd av den fördröjning, som ärendet varit utsatt för. Jag skall emellertid i allt fall, vad på mig ankommer, göra vad som kan göras för påskyndandet av frågans slutliga hänskjutande till Kungl. Maj:t och Riksdagen.

Herr Martin: Herr taman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt vördsamma tack för det välvilliga svar, som det av mig framställda spørsmålet nu erhållit. Av detta svar framgår, att herr statsrådet till fullo inser denna frågas stora vikt och betydelse för den befolkning, som därav beröres, på samma gång som herr statsrådet — helt naturligt för övrigt — framhöll svårigheten av att kunna finna en lösning av frågan, som tillfredsställer såväl ortsbefolkningens enligt mitt förmenande berättigade krav på att få

behålla sina vintervägar i så orubbat skick som möjligt som även sjöfartsnäringens icke mindre berättigade anspråk på att få så obehindrat som möjligt även vintertiden utöva sin för landet så gagnande verksamhet.

Jag fäste mig särskilt vid en sak, som herr statsrådet framhöll, nämligen att utredningen av frågan allt fortfarande befinner sig på ett förberedande stadium; enligt mitt sätt att se saken skulle det betyda, att frågan ännu befinner sig i samma skede som år 1905, då Riksdagen första gången skrev och begärde en dylik utredning, och jag kan icke annat än livligt beklaga, att så är förhållandet. Att ärendet av den Lindmanska regeringen hänsköts till den s. k. vägkommittén, anser jag nämligen icke vara en åtgärd, som är ägnad att påskynda frågans lösning, utan snarare ett bekvämt sätt att begrava den — för all framtid till och med. Man kan nämligen icke rimligtvis begära, att den nu sittande vägkommittén skall kunna inom rimlig tid utreda, förutom den stora och viktiga vägfrågan, även dessa betydelsefulla spörsmål, som det här gäller. Jag anser, att man mycket väl kan diskutera om, huruvida det var lämpligt att, såsom den förre civilministern gjorde, sammankoppla så vitt skilda spörsmål som väg-, fiske- och sjöfartsfrågor med varandra. Herr statsrådet ställde också i utsikt en möjligen blivande utbrytning av den nu föreliggande frågan från vägkommitténs program, varav då naturligtvis skulle följa en både snabbare och framför allt en mera *ingående* behandling av densamma. Att ett verkligt behov i det avseendet föreligger, anser jag vara självfallet.

Jag vill blott nämna ett par fall, som belysa, huru det ställer sig i närvarande stund, då vi äro i avsaknad av lagbestämmelser, som kunna verka reglerande på detta område. Alla här i kamraren känna säkerligen till den icke så långt härifrån belägna Gustavsbergs porslinsfabrik. Det bolag, som äger denna fabrik, har för sed att varje vinter, i allmänhet sedan sjön frusit och isen blivit både gång- och körbar, uppbråka en isränna in till fabriksområdet för att kunna dit införa sina kolångare. Nu tycker ju litet var — utom detta bolag, förstås — att kolimporten kunde äga rum, innan sjön lagt sig eller att, om detta skulle för bolaget visa sig vara ekonomiskt ofördelaktigt, bolaget borde åtminstone sörja för, att en isfärja lades ut i isrännan, så att icke öbefolkningens förbindelser med omkringliggande orter helt och hållet omöjliggjordes genom denna uppbräkning. Men så har icke skett. Man tycker nu, att det borde finnas möjlighet för Konungens befallningshavande i länet att reglera denna sak.

Samma är förhållandet med den rådande striden utanför Vaxholm; där pågår en kamp mellan sjöfartsintresset å ena sidan och ortsbefolkningens intressen å den andra. Sjöfartsintresset anser sig nödvändigtvis behöva den genare vägen genom Kodjupet, medan ortsbefolkningen anser, att det förra intresset till-

Svar å
interpellation.

(Forts.)

*Svar å
interpellation.*
(Forts.)

godoses lika bra, om sjöfarten hänvisas till den längre vägen genom det s. k. Oxdjupet. Huru denna fråga än slutligen skall ordnas, torde man väl ändock böra kunna lägga i Konungens befallningshavandes hand att bestämma i detta fall. I varje händelse bör man väl, därest båtarna skola gå den kortare vägen, sörja för, att ortsbefolkningen kan komma över isrännan medelst isfärjor eller dylikt.

En annan sak, som kanske är betydelsefullare, än vad som nu påpekats, och som nära sammanhänger med denna stora fråga, är frågan om vinterfisket. Allt sedan sjöfarten även vintertid tagit den utveckling, som nu skett, har det blivit allt mer och mer klart, att ortsbefolkningen gör stora förluster på sitt vinterfiske, särskilt då notfisket. Det är nu över tjugo år sedan en fiskeriintendent kunde inrapportera, att endast i en av skärgårdsocknarna här i Stockholms län ortsbefolkningen varje vinter förlorade omkring 5,000 kronor på grund av isens uppbråkande av sjöfarten. Ortsbefolkningen där ute i skärgården har således här gjort en massa förluster år från år för det allmännas skull, utan att det allmänna på något enda sätt trätt hjälpande emellan.

Jag vill på tal om detta även påpeka, att Riksdagen i sin skrivelse av år 1905 särskilt poängterade, att genom den utveckling, sjöfarten under senare tid fått, ha ortsbefolkningens intressen fått uppoffras och helt vika för sjöfartens. Jag vill även anföra ett par fall, som bevisa, vilka skiljaktigheter det är mellan den allmänna uppfattningen före den nuvarande väglagens tillkomst och den uppfattning, som nu råder angående just dessa frågor. Det fanns nämligen i den förra väglagen en bestämmelse, som innehöll ett stadgande av ungefär det innehåll, att var, som tager upp vinterväg över sjö, svare för skadan. Jag vill tydligt säga ifrån, att förhållandet i det avseendet är helt annorlunda nu än förr. Man behöfde icke förr räkna med sjöfarten i samma utsträckning, som man nu måste göra, men därav följer väl icke, såsom Riksdagen även framhöll i sin återopade skrivelse av år 1905, att en annan rättsuppfattning inträtt på hithörande område. Äro vi således alla ense om, att sjöfarten är ett allmänt ändamål och att densamma bör utveckla sig till gagn för landet i dess helhet, bör det också sörjas för, att denna utveckling icke får ske uteslutande på ortsbefolkningens bekostnad.

Nu ställde herr statsrådet i utsikt en möjligen blivande påstötning till respektive länsstyrelser, tror jag det var, att i detta fall bevaka ortsbefolkningens intressen. Jag håller emellertid för min del före, att respektive länsstyrelser icke kunna uträtta så synnerligen mycket i detta fall med de nuvarande lagbestämmelserna. Vad vi behöva äro lagbestämmelser, som giva Konungens befallningshavande både rätt och skyldighet att bestämma

inom respektive län, *vilka farleder*, som vintertiden få uppbråkas av sjöfarten, och att det därjämte bör tillses, i vad utsträckning och på vad sätt *isfärjor böra ordnas* i dessa uppbråkade isrännor, liksom även den frågan bör ordnas, av vem eller vilka *anskaffnings- och underhållningskostnaderna* för dessa färjor skola gäldas. Därjämte behöva vi en bestämmelse, som klargör, i vad mån och på vad sätt *ersättning skall utgå till ortsbefolkningen för förlorad inkomst av fisket på grund av vintersjöfarten*. Dylika bestämmelser äro ju icke främmande för lagstiftningen, såsom även herr statsrådet framhöll i sitt svar. Vi ha ju sådana bestämmelser i en författning av år 1880, som reglerar frågor, som sammanhånga med allmän farled och allmän flottleds ordnande o. s. v. En hel del myndigheter ha ju även framhållit vikten av, att lagbestämmelser komma till stånd, som ordna denna sak. Sålunda ha både lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, kammarkollegium och flera länsstyrelser vitsordat behovet därav. Stockholms stad lämnar ju ett litet bidrag till underhåll av isfärjor i Stockholms skärgård, och därmed har ju även i princip erkänts riktigheten av den uppfattningen, att de, som ha den största nyttan av vintersjöfarten, även böra se till, att icke ortsbefolkningen i allt för stor utsträckning försakas svårigheter till följd härav.

Jag har med det sagda velat påpeka vikten av, att någon-ting här göres och att detta sker snart, då ju saken berör hela den svenska kustbefolkningen och dess intressen. Jag ber att än en gång få till herr statsrådet framföra mitt värdsamma tack för hans välvilliga svar på min här framställda fråga.

Herr Öberg: Även jag, herr talman, har åtskilliga gånger, på grund av vad som i min hembygd förekommit, haft uppmärksamheten fäst på de olägenheter och många svårigheter, som ö- och skärgårdsbefolkningen utsättes för, när dess vintervägar av isbrytarna forceras och sönderbråkas. Under de tider av året, då ännu ingen isbildning inträtt, kan ju skärgårdsbefolkningen medelst rodd och segling med sina båtar stå i förbindelse med fastlandet och sålunda få sina angelägnaste behov tillgodosedda. Men den tid, då sjöfarten egentligen upphört och isbildningen börjat, har det hänt och händer numera ofta, att denna befolknings kommunikationer med det närmaste fastlandet omöjliggöres till följd av industriens framträdande. De kraftiga isbrytare, som bolagen äga, forcera mängen gång, såsom det vill synas, godtyckligt de av ålder, vinter efter vinter, av ö- och skärgårdsbefolkningen över fjärdarna utlagda vintervägarna. Denna befolkning har därigenom kommit i en för den numera ganska pinsam ställning. Olika intressen ha här uppstått och liksom kommit i konflikt med varandra, nämligen industriens intressen å ena sidan samt ö- och skärgårdsbefolkningens intressen å den andra sidan.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Många äro de fall, som jag från min erfarenhet skulle kunna anföra för att i någon ringa mån påvisa de olägenheter som ö- och skärgårdsbefolkningen på detta sätt åsamkas. Jag såg sålunda för ungefär ett år sedan från mitt kontorsfönster, hurusom en på is utlagd vinterväg från en större ö, vars befolkning är rätt avsevärd, blev forcerad och sönderbruten av ett sågbolags isbrytare. Vägen var utprickad och fullt körbar samt av befolkningen använd sedan en tid tillbaka, men vederbörande bolag önskade att från ett närliggande sågverk i något visst intresse hämta ut en pråm, och då hjälpte ingenting, utan då skulle vägen forceras och sönderbrytas. Jag vill nämna, att därest icke särskilda åtgärder vidtagits, hade i det fallet säkerligen en eller annan olycka inträffat. Jag såg vidare för icke länge sedan från min gård, hurusom en bogserare, en isbrytare med andra ord, kom och sönderskar en hel mängd isvägar för att komma in till en slip och mekanisk verkstad. Befolkningens intresse av att hava sina redan utprickade vägar fick här stå tillbaka för bolagets behov att komma fram till en verkstad med sin båt.

Ö- och skärgårdsbefolkningen behöver sina isvägar för att under lämplig tid från sina skogsskiften hämta nödigt byggnadsmaterial och bränsle, då den icke på annat sätt kan bekvämligen få sitt behov av virke tillgodosett. Ö- och skärgårdsbefolkningen behöver sina isvägar vintertiden för att tillföra sina vägskiften de väglagningsämnen, som givetvis erfordras, ty i detta hänseende har ö- och skärgårdsbefolkningen i fråga om sommarvägunderhållet icke fått intaga någon särställning i förhållande till fastlandets befolkning, huru svårt skärgårdsbefolkningen än har det. Ö- och skärgårdsbefolkningen behöver vidare dessa vägar för att, då så erfordras, hämta läkare, präst, barnmorska, post och annat, och därför kan man tryggt påstå, att det är ett verkligt behov, att något åtgöres för avhjälpande av de olägenheter, som varit föremål för Riksdagens skrivelse 1905 till Kungl. Maj:t.

Särskilt för fiskarne, som vintertiden måste över isarna färdas med sina nät och annan redskap från sina boningar till de olika fiskeställena, är det olägligt att se sina vägar avskurna och förstörda genom isens forcering. Deras näringsfång är icke så givande och deras lott och ställning i samhället såsom fattiga fiskare är icke så avundsvärd, att de icke behöva hava inkomster-na av denna sin lilla näringskälla oavkortade.

Människors liv och egendom hava många gånger spillts, och det har förorsakats stor skada, därigenom att icke några reglerande åtgärder härutinnan hava vidtagits. Det har hänt, att kyrkfolket, som gått ut från sina hem tidigt på söndagsmorgonen, vid återvändandet på aftonen i mörkret har gått ned och drunknat i ångbåtsrännorna, som uppkommit under den tid, folket varit borta, och som icke kunnat ses för mörkrets skull.

Behovet av en ostörd rätt till att använda sig av isvägarne kan sålunda sägas vara omisskänligt.

*Svar å
interpellation.*

Härmed har jag, herr talman, velat i min ringa mån så att säga draga ett litet strå till stacken för att belysa behovet av, att något i förevarande hänseende snarligen åtgöres, och när nu Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å nyo blivit fästad på detta förhållande, tillåter jag mig att för min del uttala den varma förhoppningen, att vederbörande statsråd skall låta sig angeläget vara att snarast möjligt se till, vad som kan vara att åtgöra i saken, på det att ö- och skärgårdsbefolkningen icke, såsom nu synes bliva fallet, allt mer och mer får sina vinterkommunikationer över isarna avskurna.

Herr *Nydal* instämde häruti.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition angående pension åt ritaren O. W. Andersson.

§ 5.

Vidare föredrogs var för sig de på kammarens bord ligande motionerna; och hänvisades därvid:

till bevillningsutskottet motionen nr 258, av herr *Pålsson*;

till lagutskottet motionerna:

nr 259, av herr *Olofsson* i Digernäs och

nr 260, av herr *Starbäck m. fl.*; samt

till konstitutionsutskottet motionen nr 261, av herrar *Sjöberg* och *Kronlund*.

§ 6.

Riksdagens revisorerers härpå föredragna berättelse om den år 1912 av dem verkställda granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1911 remitterades till statsutskottet.

§ 7.

Härefter föredrogs, men blevo å nyo lagda på bordet konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3 och 4, statsutskottets utlåtanden nr 17 och 18 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 12 och 13.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 14, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av väckt

motion om upphävande av tullen å plommon, sviskon och russin, blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 9.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, och Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 10.

Följande nya motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av tullsatserna å socker och sirap m. m. avgåvos, nämligen av

herr *Lindman* nr 262 och 263; samt

herr *Andersson* i Skivarp, nr 264.

Vidare avlämnade herr *Wedin* en motion, nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation m. m.

Ifrågoavrande motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 11.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser

dels till fullmäktige i riksbanken:

nr 15, i anledning av verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning,

dels ock till fullmäktige i riksgäldskontoret:

nr 16, i anledning av verkställd granskning av riksgäldskontorets förvaltning.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Gustafsson* i Örebro under 3 dagar fr. o. m. den 20 febr.

» *Lemke* » 3 » » » » 20 » och

» *Pålsson* » 10 » » » » 20 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,20 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Onsdagen den 19 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt den 15 innevarande februari fattat beslut företogs nu val av tjugufyra valmän för utseende av ej mindre dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

valmän:

herr vice talmannen <i>D. Persson</i>	med 154 röster,	
» <i>Berg</i> i Munkfors	» 154	»
» <i>Carlsson</i> i Frosterud	» 154	»
» <i>Christiernson</i>	» 154	»
» <i>Edén</i>	» 154	»
» <i>Forsberg</i>	» 154	»
» <i>Hansson</i> i Solberga	» 154	»
» <i>Henricson</i> i Karlslund	» 154	»
» <i>Indebetou</i>	» 154	»
» <i>Jespersion</i>	» 154	»
» <i>Juhlin</i>	» 154	»
» <i>Kristensson</i>	» 154	»
» <i>Kronlund</i>	» 154	»
» <i>Lindman</i>	» 154	»
» <i>Nilson</i> i Örebro	» 154	»
» <i>Nilsson</i> i Bonarp	» 154	»
» <i>Palmstierna</i>	» 154	»
» <i>Rydén</i>	» 154	»
» <i>Röing</i>	» 154	»
» <i>Sjö</i>	» 154	»
» <i>Söderberg</i> i Stockholm	» 154	»
» <i>Vennersten</i>	» 154	»
» <i>Wijk</i>	» 154	» och
» <i>Andersson</i> i Knäppinge	» 153	» ; samt

suppleanter:

herr <i>Carlson</i> i Herrljunga	med 142 röster,
» <i>Waldén</i>	» 142 »

herr <i>Persson</i> i Norrköping	»	142	»	
» <i>Leander</i>	»	142	»	
» <i>Zelahn</i>	»	141	»	och
» <i>Lithander</i>	»	141	»	

Ordningen mellan de suppleanter, som erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till jordbruksutskottet propositionerna:
angående reglering av häradsallmanningen Västra Stöpen i Skaraborgs län; och
angående driftkostnader under år 1914 för statens domäner;
till bankoutskottet propositionen angående tilläggspension åt professorn H. Lings änka Josefina Ling, född Rolph;
till statsutskottet propositionerna:
angående konservering av Risinge gamla kyrka; och
angående räntefritt lån för svenska församlingens i London kyrkobyggnad;

till bankoutskottet propositionen angående pension åt slöjd-läraren vid Önnestads folkhögskola A. J. Nilsson; samt

till statsutskottet propositionerna:
angående om- och tillbyggnad av Smålands artilleriregementes kokinrättningsbyggnad;
angående bestridande av kostnader för underhåll av landsvägen mellan Boden och Lappträsk;
angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;
angående ålderstillägg för vissa departementsskrivare hos arméförvaltningen; och
angående anskaffning av skodon för armén.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

till bevillningsutskottet motionerna:
nr 262 och 263, av herr *Lindman*; och
nr 264, av herr *Andersson* i Skivarp; samt
till lagutskottet motionen nr 265, av herr *Wedin*.

§ 5.

Härefter föredrogos vart för sig:
bevillningsutskottets betänkanden:
nr 10, i anledning av väckt motion om tullfrihet för nickel-sulfat; och

nr 11, i anledning av väckt motion om ändring i gällande tullsats å vätesuperoxid m. m.; samt

lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av justitieombudsmannens framställning till Riksdagen angående ändrad lydelse av gällande stadgande om brotts åtalande efter angivelse.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 6.

Efter föredragning härpå av lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om lagstiftning mot illojal konkurrens vid trafik med ångfartyg m. m.; begärdes ordet av motionären *Angående illojal konkurrens vid ångfartygstrafik.*

Herr Åkerlund, som yttrade: Herr talman! Jag har tagit mig friheten återkomma med samma motion i denna fråga, som avslogs av Riksdagen i fjol, och det helt enkelt av den anledningen, att det synes mig föreligga fullt giltiga skäl för att Riksdagen fäster sin uppmärksamhet vid det förslag, som är väckt.

Nu har jag visserligen utgått ifrån en ringa trakt av vårt land, vilken dock är vår största skärgård. Där har sedan länge praktiserats, och jag tror icke, jag säger för mycket, om jag säger tjugo gånger, att ett kapitalstarkt bolag gjort allt vad det kunnat för att på det mest hänsynslösa sätt kuva konkurrensen ifrån småfolkets sida i fråga om ångbåtstrafiken. Det finnes åtskilliga andra kapitalstarka bolag, men dem har det starka bolaget ej vågat sig på.

Jag vill nämna för herrarna, hur det gått till i regel, när detta allsmäktiga bolag av befolkningen i skärgården anmodats tillse, att trafiken ordnades på ett litet tidsenligare sätt. Befolkningen har då fått det svaret, att det bryr vi oss icke om, utan »ären I icke nöjda, så fån I låta bli». Följden har då blivit den, att befolkningen, som till synnerligen stor del är beroende av bekväma kommunikationer, känt sig föranlåten att själv under stora besvärigheter genom upplåning av pengar eller skuldsättning skaffa egna fartyg. Så fort dessa fartyg kommit till stånd, så har ögonblickligen upptagits den mest hänsynslösa konkurrens från det mäktiga bolagets sida. Så t. ex. hade detta fartygsbolag

Angående
lojal konkur-
rens vid ång-
fartygstrafik.

(Forts.)

till en mycket bekant ort icke långt från Stockholm satt ett biljettpris av 1,50 kr. och nu går det på tredje året att få fara för 25 öre, men till en plats en mil norr därom gäller fortfarande det gamla priset, 1,75 kr. eller något dylikt. Som sagt, det är icke bara på ett ställe, utan i en hel mängd fall, där det gått till på detta sätt. Dessa små allmogeföretag hava helt enkelt störtat över ända, och massor av människor ha blivit ruinerade.

Men det är icke allenast i detta avseende, som det är av yttersta vikt, att man tillser, att det icke får fortgå huru som helst; vi hava helt nyligen sett, hur hela Sveriges kusttrafik ända från Kristiania till Haparanda, med undantag allenast av den rent lokala, håller på att omhändertagas av en enda mäktig trust. Skulle detta oavlåtliga bemödande att komma åt det ena fartyget efter det andra, att sammanslå det ena rederiet efter det andra, lyckas, då bleve denna trust allsmäktig i fråga om kustfarten i Sveriges land, och sådant kan väl ändå ej vara lämpligt.

Utskottet har framhållit bland annat, att sjön har ansetts vara fri sedan urgamla tider. Ja, det kan så vara, att sjön förr var fri; man seglade då med små skutor, lastade med trä, stötte man på, var det ingen fara med det, man kom alltid fram. Men med de passagerarefartyg, vi nu ha överallt i våra trakter, vet jag bestämt, att ingen trafik skulle kunna drivas, där icke statsmakterna så vänligt trädde emellan med sjökort, mätningar, fyr- och lotsväsende o. s. v. Utan dylika inrättningar skulle någon sjöfart ej kunna drivas, och just därför anser jag, att det icke är så orimligt att tänka sig, att staten finge se till, att förhållandena ordnades så, att den stora allmänhetens bästa bleve tillgodosett. Jag känner mycket väl till, att sjöfarten är en så viktig näring för vårt land, att den icke bör betungas oskäligt, utan tvärtom att man bör tillse, att den utvecklar sig så fritt som möjligt; men den får icke heller skena över skacklarna.

Utskottet har bland annat nämnt, att denna hänsynslösa konkurrens drivas på flera håll i Stockholms skärgård och till gagn för den trafikerande allmänheten på öarna och skären. Nej, den är långt ifrån till gagn, ty för det första bli de slantar, befolkningen med knog och arbete sparat ihop för att få en god kommunikation, fulkomligt tillspillogivna; och för det andra har det gått så till, att, när allmogens kommunikationsföretag blivit tillintetgjorda, bolaget upprätt på den trafikerade linjen, men till straff upphöjt biljettpriserna till vad de varit från början, sålunda till skada för allmänheten, som icke genom självständiga företag kan få ordnade och lugna förhållanden, utan ovillkorligen måste vara underkastad denna väldiga trust.

Utskottet har också nämnt, att det för att råda bot på dessa förhållanden skulle vara nödigt införa minimitaxor. Ja, jag vet icke, vad det skulle vara för orimligt med detta. Det är ju alldeles

givet, att ett rederi, liksom en järnväg, bör ha rättighet att sänka frakterna, när det gäller större partier eller särskilda förhållanden inträffa. Det är fullt klart och måste vara självfallet. Likaså är det givet, att, för att råda bot på denna sak, det måste finnas en minimitaxa.

*Angående
illojal konkurrens
vid ångfartygstrafik.
(Forts.)*

Jag skall icke besvära kammaren mycket längre, men jag vill bara säga det, att det förefaller mig högst egendomligt, att då inom åtskilliga städer myndigheterna ha full rätt att ordna såväl med taxorna som med turer och angringsplatser, det skall vara orimligt att på landsbygden få ingripa reglerande i detta avseende.

Då jag naturligtvis icke gärna kan tänka mig något bistånd från sjöfartsnäringsens företrädare och då skärgårdsförhållanden äro så obekanta i riksdagen i allmänhet, skall jag icke taga mig friheten göra något yrkande alls, men jag uttalar den förhoppningen, att trustkommittén ville vara vänlig upptaga denna fråga till behandling, ty den är av sådan vikt, att den bör beaktas.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Till avgörande förelåg nu Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av herr Tysks motion, nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ifrågasatt stadgande om förfarings sättet, då kvarstad meddelas å gods av viss beskaffenhet.

*Angående
förfarings-
sättet vid med-
delande av
kvarstad å
goods av viss
beskaffenhet.*

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 227, hade herr *Tysk* föreslagit, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke myndighet, som meddelade kvarstad, borde hava sig ålagt att, när kvarstad vore meddelad å gods, som vore utsatt för försämring eller värdeminskning, låta offentligen försälja det kvarstadsbelagda godset och deponera köpeskillingen i bankinrättning.

Utskottet hemställde, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke myndighet, som meddelade kvarstad, borde hava sig ålagt att, när kvarstad vore meddelad å gods, som vore underkastat förskämning eller snar förstörelse eller hastigt fallande i värde eller erfordrade alltför kostsam vård, låta offentligen försälja det kvarstadsbelagda godset och förordna om köpeskillingens insättande i bankinrättning.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talman på begäran ordet till

Herr *Westman*, som yttrade: Herr talman! Även om man, såsom i denna framställning åsyftas, önskar att bereda möjlighet

*Angående
förfarings-
sättet vid med-
delande av
kvarstad å
gods av viss
beskaffenhet.*

(FORTS.)

till försäljning av med kvarstad belagt gods, vilket är underkastat förskämning eller snar förstörelse eller hastigt fallande i värde, i likhet med vad som gäller beträffande utmätt lös egendom av enahanda beskaffenhet, så bör man dock enligt mitt förmenande tillse, att icke bestämmelserna i fråga om det mindre omfattande förfarandet, kvarstad, göras skarpare och strängare än i fråga om det mera omfattande förfarandet, utmätning.

Nu stadgas i 40 § utsökningslagen beträffande utmätt lös egendom utav den beskaffenhet, som här är i fråga, nämligen sådan, som är underkastad förskämning eller snar förstörelse eller hastigt fallande i värde, att den *må* försäljas, om borgenären det äskar och sådant finnes lämpligt. Utskottet däremot föreslår beträffande med kvarstad belagd egendom, att den myndighet, som meddelar kvarstad, skall hava sig ålagt att försälja den, sålunda utan att begäran därom framställes, kanske till och med i strid med borgenärs och gäldenärs önskan. Här skulle sålunda bli en ovillkorlig plikt för vederbörande myndighet att sälja egendomen, en plikt, som för övrigt knappast kan med nu gällande bestämmelser uppfyllas utav den myndighet, som meddelar kvarstad, nämligen överexekutor, därför att det icke är överexekutor, som verkställer kvarstaden, utan vederbörande utmättningsman, och överexekutor kan sålunda icke veta, huruvida den egendom, som blir belagd med kvarstad, verkligen är av den beskaffenhet, att den är underkastad förskämning, förstörelse o. s. v. och sålunda bör försäljas.

Jag anser således, att, i full överensstämmelse med vad utskottet i sin motivering uttalat, själva klämman uti utskottets framställning bör avfattas så, att bestämmelserna i fråga om med kvarstad belagd egendom komma att stå i paritet med de bestämmelser, som nu gälla beträffande utmätt egendom, eller med andra ord, att klämman, om jag nu skall våga att på rak arm formuera den, skulle erhålla den avfattningen,

att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke ett motsvarande stadgande till det i 40 § utsökningslagen förekommande angående försäljning av utmätt lös egendom, vilken är underkastad förskämning eller snar förstörelse eller hastigt fallande i värde eller erfordrar alltför kostsam vård, bör i utsökningslagen införas även beträffande med kvarstad belagd lös egendom av förenämnda beskaffenhet;

och tar jag mig friheten hemställa om den ändring i utskottets avgivna utlåtande, att Riksdagen i stället måtte anhålla om vad jag här föreslagit uti den förändrade avfattningen av klämman.

Härefter anförde:

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr talman! Under föregående års riksdag fick kammarens första tillfälliga utskott till behandling en motion av herr Eriksson i Grängesberg, som gick ut på att kvarstadsbelagda skogsprodukter, som kunde anses vara utsatta för värdeminskning, skulle kunna av överexekutor försäljas.

*Angående
förfarings-
sättet vid med-
delande av
kvarstad å
gods av viss
beskaffenh.*

(Forts.)

Vid behandlingen av denna motion fann utskottet, att flera fall hade inträffat, då det kunde påvisas, att en dylik värdeförminskning hade ägt rum. Utskottet fann sålunda motionen i viss mån berättigad. Men då motionären endast riktat uppmärksamheten på skogsprodukter och utskottet för sin del hade den uppfattningen, att ett blivande lagstadgande borde omfatta alla sådana varor, som kunde bli utsatta för förskämning eller värdeförminskning, kunde utskottet icke hemställa om bifall till motionen, sådan den då förelåg; densamma blev också, som bekant, av denna kammare avslagen.

I år har herr Tysk väckt motion i samma ämne, men med hemställan, att en blivande lagstiftning måtte komma att omfatta icke allenast kvarstadsbelagda skogsprodukter utan även andra med kvarstad belagda varor, som kunna tänkas bli utsatta för förskämning eller värdeminskning. Då denna motion överensstämmer med den uppfattning, som utskottet i fjol uttalade, har det legat nära till hands för utskottet att hemställa om bifall till densamma. Utskottet har härvid kommit att använda motionärens slutyrkande.

Den föregående ärade talaren har nu påpekat, att detta slutyrkande icke står i full överensstämmelse med 40 § i utsökningslagen, som i utskottets motivering blivit anförd och i vilken det bland annat heter:

»överexekutor må, om borgenären det äskar och sådant finnes lämpligt, förordna om egendomens försäljning».

Det kan ju synas både önskligt och lämpligt, att ett blivande lagstadgande kommer att stå i överensstämmelse med denna 40 § i utsökningslagen; men utskottet har för sin del icke varit fullt övertygat om att det skulle vara gagneligt, att borgenär i vilka fall som helst skulle äga rätt begära en med kvarstad belagd egendom till försäljning.

Då nu den föregående talaren i sak synes vara ense så väl med motionären som med utskottet, så vågar jag, herr talman, anhålla, att Riksdagen måtte biträda den hemställan om bifall till motionen, som här föreligger, men med den ändringen av klämman, att i stället för ordet »icke» inskjutas orden »och under vilka villkor», så att utskottets slutyrkande får denna ordalydelse,

att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida och under vilka villkor myndighet, som meddelar kvarstad, bör hava sig ålagt, att, när kvarstad är meddelad å gods, som är under-

Angående
förfarings-
sättet vid med-
delande av
kvarstad å
gods av viss
beskaffenhet.
(Forts.)

kastad förskämning eller snar förstörelse eller hastigt fallande i värde eller erfordrar allt för kostsam vård, låta offentligen försälja det kvarstadsbelagda godset och förordna om köpeskillingens insättande i bankinrättning.

Då sålunda den föregående ärade talaren i sak är ense med oss, vågar jag hemställa, huruvida icke denna kammare skulle kunna godkänna utskottets hemställan med den förändring, som jag nu tagit mig friheten att föreslå, då ju med denna förändring utskottets kläm komme att sammanfalla med det yrkande, som den föregående talaren gjort.

I detta yttrande instämde herrar *Berg* i Staby, *Helger* och *Eliasson*.

Herr vice talmannen *D. Persson*: Herr talman! Vi torde nog vara eniga om, att alla vilja komma till det mål, som motionären här framhållit. Men nu hava vi redan förutom utskottets förslag två särskilda yrkanden framställda, och jag hemställer, huruvida kammarens ledamöter kunna vara beredda att antaga en proposition på det ena eller andra av dessa förslag.

Jag tror, att då samtliga, såvitt jag kan förstå, vilja komma till det mål motionären åsyftar, det vore klokast, att kammaren remitterade ärendet åter till utskottet, så att utskottet må bliva i tillfälle att granska de olika yrkandena och inkomma med det förslag, som i alla stycken täcker och fyller vad vi i sådant hänseende önska.

Men jag är icke alldeles övertygad om att den väg, som anvisats av den förste ärade talaren, är den rätta, nämligen att man bara skulle göra en ändring i utsökningslagen. Ty vi veta ju, att olika myndigheter, nämligen dels Konungens befallningshavande och dels underrätt, kunna förordna om kvarstad; och jag är icke riktigt övertygad om att det skulle täcka fullt och vara lämpligt, att ändringen verkställdes på det sättet, som han förordat.

Jag har icke härmed velat säga, att icke den av herr *Westman* föreslagna formuleringen kan vara riktig; men då jag icke är fullt övertygad därom, skall jag, herr talman, anhålla om återremiss till utskottet.

Herr *Tysk* instämde häruti.

Herr *Westman*: Herr talman! Då, såsom jag förut i mitt anförande hade äran säga, det var med tvexsamhet, som jag framlade ett bestämt formulerat förslag, när jag egentligen hade ämnat yrka återremiss till utskottet, så har jag för min del ingenting emot det av herr vice talmannen framställda yrkandet. Att jag kom fram med ett formulerat förslag, var endast för att

möjligtvis spara en onödig omgång och försöka att få ärendet fortare behandlat; men har jag ingenting emot återförvisning av ärendet, då jag är förvissad om att därigenom en ännu lämpligare formulering kan komma fram, än den jag tagit mig friheten att föreslå.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Lundgren i Vendelsberg gjorda yrkandet samt 3:o) bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 8.

Efter härpå skedd föredragning av Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, angående herr Henriksons i Heberg motion, nr 164, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av vissa föreskrifter i fråga om utarrendering av prästerskapets löneboställen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas Första kammaren.

§ 9.

Konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående ändring i vissa delar av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm; samt

nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen i fråga om utarbetande och framläggande av förslag till bestämmelser rörande utseende av suppleanter för stadsfullmäktige,

föredrogos härefter; och biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget statsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om övervägande, huruvida och i vad mån Konungens hov må kunna avskaffas m. m. *I frågan om Konungens hov m. m.*

I en inom Andra kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 173, hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter samråd med vederbörande taga under övervägande, huruvida och i vad mån det så kallade hovet och den i statsverkspropositionens första

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

huvudtitel omförmälda hovhållningen skulle kunna avskaffas och i övrigt regeringsmaktens högste representant och andra kungliga personer befrias från en väsentlig del av den representationsskyldighet, som nu ansåges åligga dem, samt i följd härav den så kallade civillistan efter våra anspråk och tillgångar väsentligen nedsättas i riktning mot vad enligt utländska förebilder ansåges skäligen böra ställas till förfogande åt regeringsmaktens högste representant i republikanskt styrda länder.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtagandet fanns emellertid fogad reservation av herrar *A. C. Lindblad, Thorsson, Lindberg* och *Molin* i Södertälje, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning av förevarande motion, ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter samråd med vederbörande taga under överbäggande i vad mån det så kallade hovet och den i statsverkspropositionens första huvudtitel omförmälda hovhållningen skulle kunna avskaffas såsom av staten erkänd institution samt i samband därmed den med statsmedel bestridda representationsskyldigheten för regeringsmaktens högsta representant och andra kungliga personer begränsas till vad som kunde anses motsvara verkliga statsintressen, och sålunda utgifterna under första huvudtiteln väsentligen nedsättas till bättre överensstämmelse med vårt lands förhållanden och tillgångar.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Thorsson*: Herr talman! Då jag tillsammans med mina partikamrater reserverat mig mot utskottets framställning, skall jag be att få säga några ord i den föreliggande frågan.

Utskottet har vid behandlingen av detta ärende icke velat ägna det någon saklig prövning, utan endast kort och gott hemställt, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Motiven för utskottets här gjorda framställning äro ju mycket svåra att finna, då de icke på något sätt angivits. Det har visserligen under den förberedande behandlingen anförts ett motiv för att utskottet icke borde sakligt behandla ett ärende av denna beskaffenhet, det nämligen, att man från Riksdagens sida mellan två tronskiften icke borde göra några som helst förändringar i den fastställda hovstaten.

Emellertid förefaller det mig, som om denna ståndpunkt icke vore fullt hållbar. Ty det finnes olika uppfattningar om vad man egentligen kan anse vara rimligt att bevilja för att en person i en viss samhällsställning skall kunna fullgöra sin representationsskyldighet. Det kan ju uppstå delade meningar om vad som kan anses behöfligt för detta ändamål; och från Kungl. Maj:ts sida har ju, som bekant, åtskilliga gånger mellan tronskiftena gjorts framställningar om förändringar i statsanslagen

till detta ändamål. Jag erinrar mig, att man ännu så sent som 1907 hade att behandla här i Riksdagen en framställning från Kungl. Maj:ts sida att höja anslaget till hovstaten med 68,000 kronor. Med samma skäl, som det från Kungl. Maj:ts sida göres framställning om ändring i civillistan, kan det naturligtvis också från Riksdagens sida göras framställningar i detta hänseende. Det är ju klart, att det kan vara olika uppfattningar om huru mycket som må erfordras för att statens främste representant skall kunna på ett fullt värdigt sätt representera samhället.

Nu är det väl ändå på det sättet, att det skett åtskilliga omkastningar i tänkesätten sedan den tiden, då dessa anslag fastställdes. Det är väl numera strängt taget icke längre den glittrande grannlåten, som ger värdet åt landets främste representant; i vår tid sätter man väl ändå mera värde på de personliga förtjänster, som monarken i sin ställning kan inlägga, och det gagn hans personliga egenskaper kunna tillföra nationen. Det är ur den synpunkten sett, som jag för min del icke kan finna, att det under alla omständigheter är riktigt, att man under de tider, som ligga emellan ett par tronskiften, icke skall få göra någon ändring i det anslag, som utgår till första huvudtiteln.

Det är i överensstämmelse med denna min uppfattning, som jag icke kunnat uraktlåta att lämna mitt understöd till den föreliggande motionen i så mätto, att jag velat påkalla en undersökning, huruvida dessa anslag i någon mån kunde nedsättas. Det är väl ändå icke i full överensstämmelse med det alltmera tilltagande demokratiska åskådningssättet, att en hel krets av samhällsmedborgare skola behöva ägna hela sin tid åt onyttig hovtjänst, jag tillåter mig använda detta något djärva uttryck. Men det är orimligt att tänka sig, att så mycken både manlig och kvinnlig kraft skall tagas bort från det produktiva och nyttiga arbetet och att dessa människor endast skola ha till uppgift att byta om kläder med vissa mellanrum på dygnet för att uppträda den ena timmen i den ena kostymen och den andra timmen i en annan kostym. Sett med min enkla syn på tingen måste det verka skadligt, att man sysselsätter folk med sådana onyttiga saker, och Riksdagen är enligt min mening medansvarig i denna hushållning, som icke har något som häst gott föredöme för medborgarna. Även ur den synpunkten låter det försvara sig att borttaga hovet, att man därigenom lösgör en del människor från att ingenting göra till att göra något nyttigt och själva förtjäna sin utkomst i samhället.

Från denna ståndpunkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är vidfogad utskottets utlåtande.

Med herr Thorsson förenade sig herrar *Lindberg* och *Kloa*.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Den

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)

föregående ärade talaren sökte påvisa, att den ståndpunkt, som Riksdagen och enkannerligen denna kammare sedan gammalt hävdad, eller att någon förändring icke lämpligen bör företagas i Konungens civillista annat än i samband med ett regentskifte, icke vore hållbar. Men när han skulle motivera denna sin ståndpunkt, behövde han repliera på Kungl. Maj:t, som understundom gjort framställning i det ifrågavarande syftet, oavsett om regentskifte förelåg eller ej. Det är sålunda ett ganska egendomligt fenomen, som här möter oss: En socialdemokratisk representant i Riksdagen faller år 1913 tillbaka till en ståndpunkt, som förefrätts av Kungl. Maj:t för åtskilliga tiotal år tillbaka. Jag förbigår den lilla omständigheten, att en viss förändring varit ifrågasatt år 1907.

Jag tror, att det är synnerligen goda skäl för att Riksdagen allt fortfarande hävdar den gamla ståndpunkten, och skall tilllåta mig att i detta sammanhang erinra om, hurusom 1873 års statsutskott, då det i anledning av den reglering av utgifterna under första huvudtiteln, vilken då av Kungl. Maj:t ifrågasatts, i samband med det regentskifte, som försiggått på hösten föregående år, yttrade sig över dessa framställningar, kom med det uttalandet, att det syntes utskottet, att den inom Riksdagen förefintliga obenägenheten för flera gånger påkallade förändringar i hovstatsanslagen i främsta rummet hade sin utgångspunkt »från den åsikt, att det vore stridande mot andan i det konstitutionella statsskicket att annorledes än vid regentombyten ingå i prövning av de förslag om inskränkningar i den s. k. civillistan, som inom representationen blivit väckta». Utskottet ansåg det vara av vikt, att detta anslag erhöll en viss karaktär av stadga och orubblighet. Uttalandet torde närmast föranletts av en motion, väckt av Adolf Hedin, i vilken han bl. a. yrkade, att anslagsbeloppet skulle fastställas för dåvarande konungens regeringstid.

Jag skall vidare tillåta mig att i sammanhang med detta erinra om att de nuvarande anslagen fastställdes av Riksdagen år 1908, då de uppfördes med de belopp, som fortfarande äro gällande.

Vid detta tillfälle framfördes det här i Andra kammaren motionsvis ett yrkande, att anslagen till konungens hovhållning skulle fortfarande utgå med samma belopp som under de närmast föregående åren, d. v. s. med 748,000 kronor. Men under debatten därom här i kammaren tog man fasta på ett uttalande, som gjorts i sammanhang med den avlämnade kungl. propositionen, att Konungen förklarar, att han icke hade för avsikt att begära något anslag för sina yngre söner. Det torde jämväl böra erinras om, att det belopp, som då av Riksdagen bestämdes, och som nu utgår till Konungens hovhållning, är till siffran precis desamma som det belopp, som uppfördes av 1865—1866 års riksdag.

Med avseende på beloppen har jag gjort några efterforsk-

ningar i Almanach de Gotha, rörande anslagen till motsvarade ändamål i några andra länder, och av uppgifterna i denna kalender framgår, att anslagen till hovhållning uppgå till nedan stående belopp i följande länder:

I Danmark 1,155,200 kronor,
 » Norge 746,770 kronor,
 » Serbien 1,440,000 francs,
 » Holland 945,000 floriner, motsvarande i svenskt mynt ungefär 1,417,500 kronor.

I Frankrike utgår ett belopp av 1,200,000 francs till presidenten, varjämte han för sin representationsskyldighet får uppbära avsevärda belopp, som gå långt utöver vad vi i det fallet kunna anses betala ut under första huvudtiteln.

Vad nu herr Lindhagens motion angår, vill jag för min del förklara, att allt vad som rimligen kan göras för att fostra vårt folk till enkla levnadsvanor icke bör åsidosättas, och enligt vad jag förnummit från personer, som därom hava kännedom och som jag för min del anser vara fullt omdömesgilla, synes det tydligt framgå, att man alldeles icke kan åberopa exempel från vårt konungahus på överdådigt och dyrbart levnadssätt.

Motionären vill nu emellertid ha bort hovet, d. v. s. de tjänstemän, som Konungen och de kungliga personerna hava bundit vid sig. Han är emellertid icke blind för, att representationsplikter åligga en statschef utåt; huruvida de föreligga inom landet, synes icke klart framgå av motionen. Men nu tänker han sig, att representationsplikten skall fullgöras genom ett för ändamålet särskilt uppfört anslag eller kreditiv. Samma ståndpunkt intaga också reservanterna, men det synes likväl, som om själva anslagsbeloppet ej skulle vara huvudsak för *motionären*. För *honom* är huvudsaken, att Konungen icke har ekonomisk möjlighet, så att säga, att tillgodose de personer, han bundit vid sig, med avlöning. Jag ber då emellertid att få erinra därom, att det sätt, varpå motionären tänkt sig möjligheten att avlägsna dessa personer från Konungens hov, icke alltid och under alla förhållanden kan säkert föra till målet. Jag antager nämligen, att om Konungen har en stor enskild förmögenhet, och Riksdagen skulle falla på den tanken att minska hovstatsanslaget till ett mycket minimalt belopp, till ett sådant belopp, som kanske eljest uppbäres av många tjänstemän inom staten, så hindrar det icke Konungen att vid sin person binda så stor tjänstemannastab han finner för gott, och i det fallet är han med stöd av § 48 regeeringsformen i sin fulla rätt.

Nu synes det emellertid vara så, att reservanterna draga i tvivelsmål, om representationsplikt i någon väsentlig mån skulle förefinnas. Vare därmed huru som helst så hålla de före, att man med mindre kostnader och på mera tidsenligt sätt kan fylla den, och därför vilja de, som de säga, begränsa den till

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

verkliga statsintressen. Jag vet icke om man kan säga — och reservanerna ha åtminstone icke presterat något som hälst bevis därför — att representationen på det sätt, som den nu fullgöres, icke tillgodoser ett verkligt statsintresse.

Att en statschef har representationsplikter, det kan väl ingen sunt och logiskt tänkande människa bestrida, och i det fallet gäller fortfarande vad som yttrades i denna kammare 1873 av en representant på stockholmsbänken, nämligen följande: »Vi få icke, i fråga om Konungen, blott betrakta honom i hans förhållande till oss eller såsom vår högste ämbetsman i ett från andra avskilt land, utan vi skola komma ihåg, att utom oss finnas andra folk, och att Konungen i vårt förhållande till dem är vår målsman.» — Carl Ifvarsson, som då satt i denna kammare, underströk den tanken och slutade så: »Jag upprepar, att avsikten med mitt uppträdande huvudsakligen varit att taga fasta på det från stockholmsbänken gjorda uttalande, att Konungen bör inför utlandet vara ett uttryck av sin nation.»

Att representationen inför utlandet icke kan eller bör utövas av någon annan än statschefen, är en så allmänt erkänd sak, att därom behöver man icke diskutera. Att dessa plikter i och genom de ökade mellanfolkliga förbindelserna icke minskas utan tvärtom ökas, torde icke kunna motsägas, och dessa plikter föreligga icke allenast gent emot andra länders statsöverhuvuden utan även gent emot mellanfolkliga institutioner, som i allt mer ökat antal uppstå och som ofta nu till vår glädje förlägga sina sammanträden och kongresser till vårt land och framför allt vår huvudstad. I det fallet vet jag, att motionären själv delar den uppfattning, som jag i denna min uttalade tanke givit uttryck åt, ty han har inom denna kammare väckt motion om, att Riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t om vidtagande av speciella åtgärder för att just få internationella kongresser, möten och sammanträden förlagda hit till vårt land.

Jag är fullt övertygad om, att jag uttalar kammarens mening, då jag säger, att vårt konungahus fullgjort dessa representationsplikter på ett sådant sätt, att det länt vårt land till heder, på samma gång som Konungen på värdigt och måttfullt sätt utfört sina representativa åligganden.

Men Konungen har, synes det mig, även representationsplikter gent emot eget land. Jag skulle kunna anföra många exempel därpå, men vill blott taga ett enda. Jag tänker icke på sådana representationsplikter, som motionären talar om, då han erinrar om den så gott som obligatoriska supén för Riksdagens ledamöter m. fl. vid början av varje riksdag, utan jag tänker närmast på sådana händelser som exempelvis de festligheter, som höra samman med en sådan för Sverige hedrande dag som den dag, då Nobel-stiftelsen firar sin högtidsdag.

Reservanterna synas emellertid, såsom förut sagts, hålla före,

att det skulle bli ekonomiskt fördelaktigare, om ett särskilt anslag eller kreditiv lämnades för ifrågavarande ändamål. För egen del är jag av alldeles motsatt mening. *Nu* veta vi, inom vilken ram utgifterna äro begränsade. Ett bifall till motionärens och reservanternas tankegång leder fullkomligt *ut i det ovissa* i det hänseendet. Det bereder enligt min mening mera trygghet för tillbörlig måttfullhet, om de, som skola uppgöra programmet för representationen, hava den regulator, som utgöres av en nödig hänsyn till hovstatsanslagen, än om de anse sig kunna repliera på svenska staten.

Vidare kan jag icke annat än säga, att då Riksdagen vid reglering på andra områden av lönebeloppen och förmånerna för statens ämbets- och tjänstemän, alltid följt den regeln, att varje ämbets- och tjänsteman icke skall vara tvungen övergå till ny lönestat utan kan okvald få bli kvar vid de förmåner och rättigheter, han hittills haft, om han så vill, förefaller det mig verkligen, som om *statschefen* i det fallet borde kunna få komma i åtnjutande av samma förmån, som Riksdagen tillerkänner vilken *ämbets- och tjänsteman som helst inom samhället*.

I ett fall ger jag herr Lindhagen rätt, och det är, när han säger, att huvudsaken är, att ingen tar skada till sin själ. Jag kan verkligen för min del icke finna, att någon som helst bör eller gärna kan, såvitt han är en normal människa, taga skada till sin själ genom att fortfarande stå kvar på den av mig nu senast antydda ståndpunkten.

Jag skall slutligen vidröra en annan sak. Vare det långt fjärran från mig, att jag skulle vilja bestrida Riksdagens petitionsrätt, men jag vågar verkligen hemställa till kammaren, om kammaren finner det vara *lämpligt* att begagna petitionsrätten på det sätt, som motionären och reservanterna här hava ifrågasatt. Det synes mig nämligen, som om petitionsrätten lämpligast borde begränsas till de områden, som ligga fullt inom regeringens befogenhet, d. v. s. till ärenden, som enligt grundlagen skola avgöras av Konungen i statsrådet samt s. k. kommandomål. Vad motionären och reservanterna begärt, berör ett område, som enligt § 48 regeringsformen ligger utanför Riksdagens och regeringens bestämmanderätt.

Jag frågar sålunda, om icke statsutskottet har synnerligen goda skäl för sin hemställan, och jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr Lindhagen: Jag hade icke tänkt yttra så mycket vid det här tillfället, då jag berört ämnet tillräckligt vid förra riksdagen och i år uti motionen ävensom i mitt yttrande vid behandlingen av första huvudtiteln, vilket yttrande jag vidhåller till alla delar. Jag har så mycket mindre anledning att nu närmare ingå på frågan, då vid betänkandet är fogad en myc-

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

ket välvillig reservation, som till det allra mesta, ja, jag kan säga, helt och hållet går i samma riktning, som motionären tänkt sig.

Emellertid har jag, särskilt av den senaste talarens anförande, blivit uppfordrad att säga några ord, och jag vill då till att börja med uttrycka min synnerliga förundran över att utskottet utan anförande av något som helst skäl hemställt, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda. Det är en konstitutionell överträdelse av utskottet att så göra. Det står i författningen, att utskotten skola avge yttranden och framlägga förslag rörande lagligen väckta frågor, och då utskottet alldeles underlåtit att giva skäl, har utskottet överträtt författningen och begått en olaglig handling. Man finner emellertid, då man hörde den sista ärade talaren, att det ligger mångahanda goda saker bakom själva avstyrkandet, och man kan då fråga sig, varför det icke står något härom i utskottets utlåtande.

Jag skall börja med vad han yttrade sist. Det är en ny konstitutionell olaglighet, som utskottet där genom herr Nilson framför, ifall bakom utskottets snäva yttrande ligger den meningen, att petitionsrätten skall vara begränsad och icke får omfatta sådana frågor som den föreliggande. Nu har utskottet dock icke vågat sig på att föreslå, att motionen icke skall upptagas till prövning, och den siste ärade talaren har heller icke vågat att här uttala sig i denna riktning, men det är en betänkelig ansats till reaktion, då han vill undertrycka Riksdagens petitionsrätt, som står klart uttryckt i § 89 regeringsformen. Talaren åberopade som stöd för sin mening § 48 regeringsformen, där det står, att konungen äger att själv bestämma över sitt hov. Det är så mycket mera omotiverat att här söka kringskära Riksdagens petitionsrätt, som ju Riksdagen består pengarna till hovhållningen, och det vore väl märkvärdigt, om icke Riksdagen skulle få ens yttra sig om, huru av densamma beviljade och av folket uttagna pengar rätteligen skola användas. Man ser där, huru betänkliga följer den monarkiska institutionen för med sig. Det är icke allt detta småkrafts, som talaren uppehöll sig vid, utan det är institutionen såsom sådan, vilken är ägnad att hos personer med gott omdöme och god intelligens fullständigt skrinlägga dessa egenskaper, ehuru nog valmännen önska, att man särskilt i Riksdagen väl använder sina pund. Det må vara, att Konungen fullgör sina skyldigheter såsom Riksdagen och folket vilja, och jag är ense med den föregående talaren, att vad angår gästfrihet och älskvärt bemötande på de bjudningar Konungen är skyldig att hålla, det icke finnes någon rimlig anmärkning att göra, utan med den senaste talaren anser jag, att vi kunna vara ytterst belåtna häröver. Men man ser i alla fall, huru institutionen som sådan, den ärftliga regeringsmakten, fördummar folket, hur den

fördummar även dess märkesmän i Riksdagen, och det är huvudsaken i det hela.

Ja, nu skall jag syssla litet med småsakerna, fast de egentligen kunde förbigås. Man fick veta av herr Nilson bland annat, att det skulle vara anmärkning att göra mot, att man ville rubba en avlöning, som var beviljad en ämbetsman för hans livstid, och jag medger, att det kan ligga något i det. Justitieråden få uppbära sin avlöning under livstiden, och varför då icke Konungen? Nu är det emellertid en viss skillnad icke blott på deras avlöningars storlek utan även med hänsyn till arten av deras åligganden. Man har ålagt Konungen att upprätthålla ett hov, och han gör det pliktskyldigt. Herr Nilson tycker, att det är en förtjusande inrättning, att den står över all kritik, och att man icke ens får petitionera om den saken. Men nu veta ju herrarna, hur lång tid en utredning tar, och här har begärts utredning om hur man lämpligast efter tidsenliga förhållanden skall få den föreliggande frågan ordnad, och det kan hända, att många konungar hinna avlida, innan en utredning blir klar. Därför är det icke annat än i sin ordning, att en utredning sättes i gång, och om den, vilket jag hoppas kommer att inträffa, blir färdig långt före den nuvarande kungens frånfälle, kan man ju låta frågan sedan vila till slutligt avgörande, till dess nästa tronskifte äger rum. Ty om detta kommer plötsligt på och utredningen icke är klappad och klar, blir man bunden för hela nästföljande generation.

Men för övrigt är det ju icke, på det sätt motionen blivit lagd, meningen att fråntaga en ämbetsman den lön, som han fått att fritt förfoga över, utan det förhåller sig så, att denna ämbetsman blivit pålagd en del skyldigheter — det är ju möjligt, att han gärna vill fullgöra dem — men man har nu begärt utredning om, huruvida han icke skall kunna bli befriad från dessa skyldigheter. Vi ha, som sagt, ålagt Konungen som statschef representationsskyldigheter av mångahanda slag, men förpliktelser kunna vi befria honom från även under pågående regeringstid. Upphöra förpliktelserna, minskas utgifterna, och då kan man också minska inkomsterna med motsvarande belopp. Man skulle således icke taga ifrån honom en del av den avlöning, som han fått, på samma sätt som om Riksdagen exempelvis skulle besluta att beröva ett justitieråd 3,000 kronor av den lön, han är tillförsäkrad under livstiden.

Till sist har också herr Nilson erinrat något om förhållandena i andra länder, och han åberopade, att den franske presidenten var tillerkänd 1,200,000 francs eller c:a 8 eller 900,000 kr. om året jämte representationspengar. Ifall man nu skall taga exempel, kunde han ha talat också om att presidenten i Schweiz lär ha 10,000 francs om året, så hade ämnet blivit mera allsidigt belyst. I Förenta Staterna har presidenten enligt uppgift,

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

som jag fått från legationen, 75,000 dollars jämte fria resor. Det är mycket möjligt, att han dessutom har särskilt anslag för att hålla de stora festerna. Men allt det här synes mig utgöra en ytterligare anledning att titta på ämnet. Då de republikanska länderna komma in i det internationella umgänget med monarkiska länder, tycka de, enligt vad man sagt mig, att den ene kan vara så styv som den andre, och när de europeiska hoven utveckla en sådan prakt, som de göra, så börja de republikanska folken att bli fördummade och försöka taga efter. I stället för att detta skall vara något att åberopa sig på, visar det, att vi här ha en civilisatorisk mission att fylla genom att icke inleda de nya staterna i sådana här frestelser.

De enkla levnadsvanorna inom konungafamiljen har jag icke klandrat, de förefinnas väl och äro kanske nödvändiga, men det är fråga om hovet nu, så att jag tycker, att herr Nilson icke borde inblanda den saken.

Ja, jag instämmer fullt i reservationen, men jag vill ju säga, att det herr Thorsson nämnde om, att hovmännen skulle kunna användas till produktivt arbete, lägger jag icke stor vikt på, ty även om motionen förutsättes gå igenom, är det icke säkert, att de ägna sig åt produktivt arbete i alla fall. Utan det är någonting annat, som ligger bakom och som jag fäster mig vid, och detta andra började jag med, och det slutar jag med.

När man ser, hur många skäl herr Nilson hade att komma med, men icke finner något skäl anfört i utskottets betänkande, vad betyder detta? Jo, att utskottet har en känsla av att det ligger något annat bakom det hela, något, som utskottet icke vågat sig på. Jag kommer därvid att tänka på, vad i en tidning sagts om denna motion: »Alla förstå, att det är riktigt, men ingen vill begripa det.» Utskottet har icke heller vågat sig på att anföra några skäl för sitt avslagsyrkande. Om utskottet vill vara lika oerhört rojalistiskt som herr Nilson, så anser jag det vara en verklig gärning av rättvisa och trohet mot konungen, att på detta sätt strypa motionen genom att icke förebringa någon motivering. Det vilar något mystiskt och hemlighetsfullt över den medeltida institution, som bibehållits i regeringsformen, i statslivet och i första huvudtiteln. Denna institution inverkar icke fördelaktigt på det svenska folkets representanters och ämbetsmäns sunda omdöme. Denna makt av Guds nåde tycks rycka upp alla människor, särskilt högre ämbetsmän och även statsutskottsledamöter, till högre rymder, så att de icke längre dväljas bland folket och se verkligheten, sådan den är. Detta skall bort, sedan bli vi nog ense om penningfrågan. Inte behöva vi bibehålla denna institution, därför att den är så billig, som herr Nilson sökte utveckla.

»Taga skada till sin själ», ja, det har jag verkligen sagt, att man bör söka undvika, och jag håller före, att somliga män-

*I fråga om
Konungens
hov m. m.
(Forts.)*

niskor verkligen kunna göra det av all den grannlåt och översinnlighet, som kungamakten tror sig skyldig utveckla, och vill nu giva ett exempel härpå. Det är nämligen så, herr Nilson, att även jag en gång varit med på en s. k. defileringscour vid hovet, och det glömmjer jag aldrig. Det var under excellensen Lindmans regeringstid. I mitt ämbetsverk önskade man, att jag såsom verkets chef skulle vara närvarande. Jag kan vara med var som helst. Jag tror, att jag kommit därhän, att jag icke kan taga skada till min själ av dylikt. Därför gick jag dit å tjänstens vägnar, möjligen också, det vill jag icke neka till, driven av en viss nyfikenhet.

Vad inträffade! Jo, vi uppställdes i förrummen i långa rader, hovämbetsmän, militärer och högre civila ämbetsmän främst, präster, vetenskapsmän och dylika sist. Så gick dörren till »sagan» upp, och man stod inför Vita havet. Och vad såg man då? Jo, på en estrad på ena sidan av rummet, jag tror åtminstone, att det var en estrad, fanns något, som påminde om teckningarna i Andersens sagor. Det var en grann och brokig tavla, man såg icke människorna för deras yttre omklädnader; hela hovet och ministären stod där i en klunga skrudad i sin största prakt. Så fördes vi ämbetsmän fram i en lång rad längs den motsatta väggen; det påminde fullkomligt om, när de underkuvade gallerna fördes i sina bojor vid den romerske triumfatorns intåg i Rom. Herr Lindmar konverserade gemytligt där borta på estraden och så kommo vi, »slavarna», in efter den motsatta sidan. När man kom mitt framför denna lysande skara, fick man göra en vördsam bugning mot andra sidan av rummet. Ibland kom det ett igenkänningstecken därifrån, ibland icke. Många ämbetsmän tyckte, underligt att säga, att detta spektakel var förtjusande.

Det är ohyggligt, mina herrar, att förnedra den högre ämbetsmannakåren på detta sätt, och jag undrar, om man icke på sådana tillställningar kan taga skada till sin själ därav.

Det var en ämbetsman, en domare, som nyligen ansåg, att eftersom jag väckt denna motion om hovet, för att ej tala om andra försyndelser, kunde »ingen jurist» umgås med mig vidare. Visar det icke, att man tagit skada till sin själ, när man kan göra ett sådant uttalande? Därför att en man väckt en motion, alltigenom hållen i sunda och lugna ordalag och fullkomligt riktig, kan man icke vidare umgås med en sådan människa, säger man — vittnar icke detta om en alldeles otrolig fördummelse? Nej, mina herrar! Skola vi få det tusenåriga riket, få vi nog se till att det går litet fortare.

Nu ber jag emellertid att få yrka bifall till reservationen. Det är någonting i ingressen till reservationen, som gjort mig litet undersam. Reservanterna säga nämligen, att de klandra statsutskottet, därför att statsutskottet icke ingått på någon som

*I fråga om
Konungens
hov m. m.*
(Forts.)

hålst saklig prövning av motionen, och fortsätta: »Undertecknade, som icke kunna godkänna ett sådant behandlingssätt av detta till utskottet hänvisade ärende, få därför reservationsvis anföra följande.» Man kan möjligen tyda detta så, att ifall utskottet ingått i saklig behandling och ändå avstyrkt motionen, skulle icke någon reservation varit behöfvig, men det kan icke vara meningen, utan reservanternas vilja nog säga, att de högeligen ogilla ett sådant behandlingssätt av motionen och att de för övrigt önska avge följande reservation.

Nu skiljer sig reservationen i det avseendet från mitt yrkande i motionen, att jag i slutet anspelat något litet på de republikanska förhållandena. Jag trodde, att motionen skulle få mera sin rätta karaktär därigenom, och vidare blir det en psykologisk anknytning till den motion, jag väckte i fjol. Det är alldeles tydligt, att reservanternas måste se saken mera objektivt eller statsmannamässigt. Jag tycker därför, att de uttryckt sig riktigt och bra i sin reservation, och jag är mycket nöjd med formuleringen.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Thorsson: Jag måste säga ett par ord med anledning av den ärade statsutskottsedamotens anförande.

Han tycktes anse det underligt, att en socialdemokrat åberopade Kungl. Maj:t och följde Kungl. Maj:t i detta fall. Det kan ju hända att jag uttryckte mig något otydligt, men jag vill i så fall något närmare precisera, vad jag egentligen avsåg med mitt yttrande. Jag höll före, att Kungl. Maj:t i föreliggande fall representerade motparten mot Riksdagen, och att om det icke ansågs ogrannlaga, att den ena parten gick in till den andra med ett ändringsyrkande, så kunde det icke heller anses ogrannlaga, om den andra parten, i detta fall Riksdagen, också gjorde så.

Eftersom herr Nilson förde på tal denna kammars rakryggighet i dessa frågor, så tror jag, att en liten komplettering är behöfvig i detta fall. År 1907 begärde Kungl. Maj:t, att anslaget till hovhållningen skulle ökas med 68,000 kronor. Detta avslög visserligen Riksdagen, men det väcktes samma år en motion av ledamöter från båda kamrarna, såvitt jag icke missminner mig. Åtminstone väcktes en motion i denna kammare, undertecknad av representanter från de båda borgerliga partierna. I denna motion föreslog man, att Riksdagen skulle till en av kungahusets medlemmar skänka 550,000 kronor. Jag undrar, om detta var mera rakryggigt än att taga Kungl. Maj:ts proposition. Det kan ju icke vara tal om annat, än att det många gånger varit uppgörelse mellan å ena sidan kungahuset och å andra sidan Riksdagen i ekonomiska ting, vilka synnerligen berört kungahuset. Jag vill erinra om, att Riksdagen

med Andra kammarens begivande beslutat inlösa arvfurstens palats och tillskynda statsverket en kostnad av 90,000 kronor, som skulle utbetalas till kungahuset vid sidan av hovstaten. Även vill jag erinra om ett beslut, sedan jag kommit in i Riksdagen. Det gick ut på, att man utan vidare skulle avstå från kronans anpart i hovstalltomterna. Ja, det har varit många sådana ekonomiska uppgörelser mellan å ena sidan statsverket och å andra sidan hovet och kungahuset, där statsverket varit den betalande parten. Det duger då icke att tala om, att Andra kammaren står på en säker plattform, när den ställer sig avvisande mot en begärd reglering av anslagen under första huvudtiteln.

För övrigt vill jag säga den ärade statsutskottsledamoten, att när han nu framförde den uppfattningen, att det vore obehörigt att petitionera om sänkning av första huvudtitelns slutsumma på ifrågasatt sätt, så måste jag på det bestämdaste reagera däremot, ty Riksdagen har rätt att besluta om huvudtitlarna och huruvida anslagen under huvudtitlarna skola gå till det ena eller andra ändamålet. Jag kommer för min del aldrig att avstå från rätten att öva inflytande på dessa anslag, så länge jag har säte och stämma i Riksdagen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen i enlighet med de därunder gjorda yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet av herr A. C. Lindblad m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Voteringen utvisade 125 ja mot 61 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Härefter föredrogos vart för sig:

statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motiou om medgivande för Borås högre allmänna läroverk att för biblioteks- och materielkassans räkning upptaga ett lån; samt bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om åläggande för banker m. fl. att till taxeringsmyndigheterna lämna uppgift å beloppet av insättare gottgjord ränta; och

nr 13, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 34 § i förordningen angående försäljning av brännvin.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkanden hemställt.

§ 12.

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

Vidare förekom till behandling Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, angående herr Lindhagens motion, nr 153, om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord ej må avhändas städerna utan Riksdagens samtycke, m. m.

I motion inom Andra kammaren, nr 153, hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord ej finge avhändas städerna utan Riksdagens samtycke, samt att ett övervägande jämväl måtte äga rum, huruvida ej dispositionen över denna jord borde, såvitt på staten ankomme, närmare ordnas genom nya föreskrifter, utfärdade under medverkan även av Riksdagen.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jorden måtte, såvitt på staten ankomme, närmare ordnas genom nya föreskrifter, utfärdade under medverkan även av Riksdagen.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Andersson* i Hägelåkra, *Lithander* och *Rosenquist* föreslagit, att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida ej beträffande städernas disposition av den till dem under villkor av oförytterlighet donerade jord sådana villkor och förbehåll borde uppställas, att denna jords ändamål att bereda städerna varaktigt nytta upprätthölles.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Andersson i Hägelåkra, som yttrade: Som synes, har jag jämte två andra utskottsledamöter avgivit en reservation mot det föreliggande utskottsutlåtandet.

Utskottet har i föreliggande fråga sammanfattat motionärens önskemål i tre huvudpunkter, nämligen först att den till städerna donerade jorden icke bör avyttras utan Riksdagens samtycke, för det andra att upprätthållandet av det allmännas äganderätt till sin jord bör vara en ledande grundsats i jordpolitiken, samt för det tredje, att, då avhändande av donationsjord undantagsvis medges, det med donationen avsedda varaktiga gagnet genom särskilda åtgärder, såsom köpeskillingens fondering, beredes staden. Till dessa motionärens samtliga önskemål har utskottet i huvudsak utalat sin anslutning och därpå grundat sitt utlåtande.

När för närvarande en stad anser för sin egen utveckling gagneligt att till bostadstomt, industri eller annan allmännyttig anläggning upplåta jord med äganderätt, måste ett dylikt beslut av stadsmyndighet fattas med $\frac{2}{3}$ röstmajoritet samt underställas Kungl. Maj:ts prövning, som sedan äger inhämta utlåtande från såväl kammarkollegium som Konungens befallningshavande, innan bifall eller avslag på framställningen meddelas. Under sådana omständigheter synes det mig redan nu förefinnas tillräckliga garantier för att stadsmyndigheterna ej skola kunna genomföra beslut om jords försäljning, som vore för staden själv eller det allmänna intresset skadliga. Att, såsom motionären och även utskottsmajoriteten här föreslagit, varje dylik fråga skulle underställas Riksdagen prövning, vore att i hög grad förtunga apparaten och skulle även vålla onödig tidsutdräkt, varvid många planerade företag kunde äventyras och kanske till och med varda om intet.

Rörande uttalandet, att upprätthållandet av det allmännas äganderätt till sin jord bör vara en ledande grundsats i jordpolitiken, har utskottet framhållit, att tomträttsinstitutets upprätande anvisar den väg, som i regel bör anlitas vid upplåtelse till enskilda av mark å donationsjord. När den föreliggande frågan år 1911 behandlades av Andra kammaren, uttalade nuvarande statsrådet Sandström rörande den saken den meningen, att för närvarande är upplåtelseformen med full äganderätt den enda möjliga för att få byggnadsverksamheten i gång, och att man ej bör lägga ytterligare hinder i vägen för städernas rätt att med vederbörligt tillstånd så förfara i detta hänsende. Jag anser för min del, att denna tankegång är den mest riktiga.

Återstår så det sista önskemålet. Där är jag fullt ense med utskottet. Jag anser nämligen, att sådana bestämmelser böra utfärdas, att, när en stad med vederbörligt tillstånd försålt ett jordområde, köpesumman ej bör få ingå i stadens löpande utgifter, utan bör fonderas och endast räntan av sålunda bildat kapital användas.

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

*Angående
dispositionen
över den till
städerna un-
der villkor av
oförfytterlig-
het donerade
jord.*

(Forts.)

På grund av vad jag sålunda anfört, skall jag be, herr talman, att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets förslag och bifall till den av mig samt herrar Lithander och Rosenquist avgivna reservationen.

Härpå anförde:

Herr S a n d l e r: Herr talman! Som kammaren finner, innefattar de ärade reservanternas framställning fem olika punkter. Herrar reservanter ha icke kunnat biträda utskottets hemställan för det första av den anledning, att utskottet uttalat sin anslutning i huvudsak till motionärens framställning och Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande år 1911, för det andra av det skälet, att reservanterna anse, att det bör givas möjlighet att bibehålla donationen i annan form, än ursprungligen tänkts, så t. ex. medelst omplacering genom försäljning av ett samhälles donationsjord, för det tredje därför, att reservanterna förmena, att samhället självt kan bäst bedöma, huruvida sådan försäljning bör ske, och att det för närvarande finnes tillräckliga garantier för, att samhällets intressen bli tillgodosedda, för det fjärde därför, att reservanterna icke finna önskligt eller behöfligt, att varje dylik försäljning göres till föremål för Riksdagens prövning, och slutligen innefattar reservanternas hemställan för det femte, att efter deras uppfattning köpeskillingen bör fonderas.

Nu slutar reservanternas hemställan emellertid med ett annat yrkande än utskottets, och den första frågan är naturligtvis då, av vad anledning herrar reservanter icke anse sig kunna biträda utskottets yrkande. Först vill jag fästa uppmärksamheten på, att, beträffande punkten 5 om köpeskillingens fondering, ingen som helst meningsskiljaktighet funnits. Det är en sak, där det råder enighet, och den saken kan alltså icke ha föranlett reservanterna att påyrka någon annan kläm än den, utskottet föreslagit.

Går jag till punkt 4, finner jag där till min förvåning, att reservanterna motiverat sitt förändrade yrkande därmed, att de icke anse det vara behöfligt eller önskligt att göra varje dylik försäljning till föremål för Riksdagens prövning. Med anledning därav vill jag fästa kammarens särskilda uppmärksamhet på det förhållandet, att det i utskottsutlåtandet har tydligt poängterats, att man här måste anlägga den praktiska lämplighetssynpunkten. Här står uti utskottsutlåtandet: »att draga varje särskilt fall under Riksdagens prövning torde emellertid icke vara behöfligt, därest under Riksdagens medverkan en lagstiftning i ämnet kommer till stånd».

Vidare anför reservanterna till förmån för sitt yrkande, att det redan nu synes föreligga tillräckliga garantier för, att

donationsbestämmelserna och nutida samhällskrav skulle bli till fyllest tillgodosedda. Jag ber att med anledning av denna argumentering få säga, att om det förhåller sig så, att det redan nu föreligger tillräckliga garantier, synes mig det argumentet snarast vara ett skäl att icke skriva alls, och jag förstår icke, varför herrar reservanter då med sådan argumentering kommit fram till det förändrade yrkande, varmed deras framställning avslutas.

Angående dispositionen över den till städerna under vilkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

I förbigående vill jag också anmärka, att det dock är en ganska underlig tankegång att säga, att gångna tiders donationsbestämmelser kunna bli till fyllest tillgodosedda, därför att man med $\frac{2}{3}$ majoritet fattar beslut om donationsjords försäljning, då ju huvudpunkten i donationsbestämmelserna just är villkoret om denna jords oförytterlighet.

Vad sedan beträffar reservanternas framhållande, att man bör tänka sig andra möjligheter att bibehålla donationerna, t. ex. medelst omplacering av samhällenas donationsjord genom försäljning, ber jag få framhålla, att på denna punkt har även utskottet medgivit, att sådant undantagsvis må kunna ske. Om här föreligger en väsentlig skillnad, måste den skillnaden bestå däruti, att medan utskottets uppfattning är, att stadsjorden bör som regel bevaras åt det allmänna och endast undantagsvis medgivande kunna lämnas till någon försäljning, synas reservanterna stå på den motsatta ståndpunkten, att regeln bör vara försäljning och bevarandet åt det allmänna endast ett undantag. Även på denna punkt föreligger emellertid icke något, som synes lämna stöd för reservanternas ändrade yrkande. Det förefaller mig, som om det väsentligen skulle innefattas i, vad herrar reservanter anfört allra först, då de förklara, att de icke kunna instämma i utskottets utlåtande om en anslutning i huvudsak till det föregående utskottsutlåtandet i frågan.

Om nu herrar reservanter icke i huvudsak kunna instämma i detta, måste det ju innebära, att det är de väsentliga punkterna i detta utlåtande, som de för sin del icke kunna godkänna. De väsentliga punkterna äro två: att stadsjorden bör bevaras i största möjliga utsträckning åt det allmänna, och att Riksdagens medverkan oundgängligen måste krävas för en lagstiftning på detta område, genom vilken försäljning i undantagsfall medgäves. Det förefaller mig, särskilt om man lägger märke till, att herrar reservanternas yrkande är till ordalydelsen alldeles detsamma som Första kammarens beslut i denna fråga vid 1911 års riksdag, som om det skulle vara just här, som skon klämmer och vi ha att finna den väsentliga skillnaden mellan utskottets uppfattning och reservanternas. Utskottet har för sin del bestämt framhållit, att Riksdagens medverkan måste krävas för en lagstiftning på detta område, och utskottet har för denna sin uppfattning haft att stödja sig på bland annat de uttalanden, som gjorts av kammarkollegium och justitiekanslern vid föregående behandling av den-

Angående
dispositionen
över den till
städerna un-
der villkor av
oförytterlig-
het donerade
jord.

(Forts.)

na fråga. Dessa uttalanden synas ostridigt visa, att här skulle vara fråga om ett eftersättande av Riksdagens rättigheter, därest man skulle överlämna åt Kungl. Maj:t ensam att på administrativ väg ordna dessa förhållanden. Även om man icke inlåter sig på en juridisk utredning av dessa spörsmål, bör man väl kunna säga, att då här har stipulerats ett villkor om oförytterlighet, så måste väl det villkoret upprätthållas så långt som möjligt. Och om något frikallande från detta villkor skall ske, så måste det ske genom donators medverkan. Endast donator kan medgiva sådant, och då donator i detta fall är kronan, d. v. s. Kungl. Maj:t och Riksdagen, så får jag upprepa vad som är skrivet i utskottsbetänkandet, att det då synes vara själfallet, att Riksdagens samtycke är erforderligt.

Jag tror det är nödvändigt, innan kammaren fattar beslut i frågan, att det bringas klarhet över vad reservanterna tänkt i detta stycke, huruvida det verkligen är deras uppfattning, att Riksdagens samtycke icke är erforderligt, eller, om så icke är fallet, vad anledningen kan vara till att deras yrkande utelämnat just denna väsentliga punkt, som förefinnes i utskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Lindhagen*.

Herr *Lithander*: Herr talman! I den reservation, som är bifogad utskottsbetänkandet, yrka reservanterna, »att Andra kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i överbägande, huruvida ej beträffande städernas disposition av den till dem under villkor av oförytterlighet donerade jord sådana villkor och förbehåll böra uppställas, att denna jords ändamål att bereda städerna varaktig nytta upprätthålles».

Härmed hava reservanterna för sin del avsett att ernå det mål, till vilket motionären syftar, nämligen att åt städerna tillförsäkra största möjliga gagn och varaktig nytta av deras donationsjordar. I avseende å det målet äro alltså såväl motionären och utskottet som reservanterna överens. Skillnaden mellan motionären och utskottet ligger däri, att motionären yrkar på, att den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jorden ej må avhändas städerna utan Riksdagens samtycke samt att dispositionen över denna jord skulle ordnas genom nya föreskrifter, utfärdade under medverkan även av Riksdagen. Utskottet har icke yrkat på Riksdagens samtycke, men begärt nya föreskrifters utfärdande under medverkan även av Riksdagen. Reservanterna däremot ha icke kunnat dela motionärens uppfattning om att städernas donationsjordar äro liktydiga med kronodomäner eller kunna inrangeras under någon av de rubriker, som förekomma i § 77 regeringsformen och kräva Riksdagens

medbeslunderätt. Jag vill icke trötta kammaren med att läsa upp hela denna paragraf, men där står icke ett enda ord, som kan häntyda härpå. Motionären grundar emellertid på denna paragraf sitt yrkande, att Riksdagen tillika med Kungl. Maj:t skulle träffa bestämmelser, som skulle komma att inkräkta på Kungl. Maj:ts nuvarande administrativa och ekonomiska lagstiftningsmakt härvidlag. Reservanterna hava anslutit sig till den uppfattning, som fått ett mycket tydligt och klart uttryck i konstitutionsutskottets memorial nr 3 för 1911, där motionärens uppfattning om tillämpligheten av § 77 regeringsformen ogillas. Man må läsa § 77 hur uppmärksamt som helst, så skall man dock icke där kunna finna någonting, som syftar på »till städerna överlämnade donationsjordar». An mindre möjlig blir en sådan tolkning, om man, såsom konstitutionsutskottet gjort i sitt memorial, tar hänsyn till regeringsformens § 84, som lyder: »Grundlagarna skola efter deras ordalydelse i varje särskilt fall tillämpas».

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

Den föregående talaren frågade vad anledningen var till att vi reservanter undvikit att vidröra den vitala punkten. Jag skall be att få påpeka, att vi icke undvikit den, om vi än icke i detalj utvecklat den, utan i stället hänvisat till konstitutionsutskottets nyssnämnda memorial. Jag skall be att få uppläsa en punkt i detta memorial, som är mycket belysande. Konstitutionsutskottet säger där:

»I den ursprungliga lydelsen av § 83 regeringsformen stadgades följande: »ej må någon för framtiden gällande förklaring av grundlagarna stadgas, utan på det sätt, som enligt föregående tvenne §§ vid ändringar i dem iakttagas bör. Efter deras ordalydelse skola de i varje särskilt fall tillämpas.» Tydligare kan enligt utskottets mening ej uttalas, att var och en, som har att tillämpa grundlagen, är skyldig att i varje fall gå till grundlagens egen lydelse för att finna lösningen på det spörsmål, som föreligger, samt att varje försök från konungs eller Riksdags sida att genom ett ensidigt beslut såsom rättesnöre vid framtida grundlagstillämpning sätta sin egen uppfattning av, huru grundlagen skall tolkas, måste betraktas såsom grundlagsvidrigt. Önskar någon av statsmakterna driva fram en viss grundlagstolkning, är enda lagliga vägen för att nå målet, att nämnda statsmakt fattar för sin del beslut om grundlagsändring eller grundlagsförklaring, vars slutliga tillkomst därefter beror på jämväl den andra statsmaktens samtycke. Uti ifrågavarande fall står det ock öppet för motionären att på nu angivna sätt söka åstadkomma den grundlagsbestämmelse, som kan tjäna hans syften med motionen.»

Reservanterna hava genom att hänvisa till detta utskottsutlåtande velat ge till känna, att de till fullo intsämma i den mening, som utskottet här uttalat, nämligen att denna fråga icke kan komma under Riksdagens avgörande med mindre att det först

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.
(Forts.)

sker en grundlagsändring. Och det torde väl kunna sättas i fråga, om det är behöfligt och önskligt att gå en så omständlig väg för att vinna det ovan nämnda mål, som motionären syftar till och som vi icke haft något att invända emot. Det synes emellertid reservanterna, att det finnes fullt skäl för det antagandet, att de olika städernas verkliga intressen bli lika väl tillgodosedda, om Kungl. Maj:t, såsom hittills skett, på administrativ väg träffar avgörande om donationsjordarnas försäljning, som om Kungl. Maj:t skulle träffa dessa bestämmelser tillsammans med Riksdagen, vars växlande majoritet ingalunda tryggar för en likformig behandling framför ett under ämbetsmannans ansvar träffat avgörande. Vi ha därmed velat säga, att saken, om den kommer under Riksdagens avgörande, icke kan behandlas med större trygghet, än som nu sker. När en stadsrepresentation med $\frac{2}{3}$ majoritet fattat ett beslut om donationsjords försäljning, så underställs ju detta beslut prövning av Kungl. Maj:t, som äger inhämta utlåtande från kammarkollegium och Konungens befallningshavande, innan bifall eller avslag på framställningen meddelas, och det torde vara till fyllest.

Dessutom vill jag mot herr Sandler säga det, att villkoret om oförytterlighet är omöjligt att upprätthålla, och det är just detta förhållande, som föranlett Kungl. Maj:t att gång på gång göra medgivanden om försäljning, där detta efter noggrann prövning ansetts gagna samhället.

Skulle emellertid denna kammare för sin del besluta i enlighet med motionärens eller med utskottets förslag, så är det dock icke sannolikt, att Första kammaren för sin del frångår det beslut den fattade år 1911 och som den grundade på den uppfattning, som konstitutionsutskottet uttalade, nämligen att det står i strid mot gällande grundlag. Ett antagande av motionärens eller av utskottets yrkande här skulle alltså icke leda till något resultat, det skulle icke bli något uttalande till Kungl. Maj:t om vad kammaren i detta avseende önskar. Hellre än att gå en lång grundlagsändringsväg, så torde vi bäst kunna trygga och gagna samhällets rätt genom att enligt besluta i enlighet med den här avgivna reservationen, sådan den en gång av Första kammaren antagits, och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr R u n e: Det tyckes icke vara så lätt att i denna fråga fånga kammarens öra, men jag skall i alla fall be att få ta herrarnes uppmärksamhet i anspråk något litet, därför att jag under 15 års tid som ledamot i magistraten i min hemortsstad Västerвик haft tillfälle syssla med frågor, som röra donationsjordar, och alltså har erfarenhet i hithörande frågor. Västerвик är en av de städer, som har synnerligen mycket donationsjord, och under de sista 15 åren har jag haft tillfälle noga följa utveck-

lingen i dessa avseenden och ägna uppmärksamhet åt denna fråga. Här har man använt donationsjordarna på ett sätt, som jag funnit synnerligen lyckligt för samhället.

Jag skall emellertid be att först få säga, att jag anser mig kunna vara med på utskottsutlåtandets kläm samt vill på samma gång ge utskottets ledamöter och ordförande det erkännandet, att de skrivit motiveringen och utlåtandet över årets motion synnerligen försiktigt, om jag så får säga. Det kan verkligen sägas, att man icke i år har så stora angreppsskäl, som man hade mot 1911 års utskottsbetänkande. Det är nog i alla fall nödvändigt att i detta sammanhang taga avstånd från den röda tråd, som genomgår utskottets motivering. Särskilt skule jag vilja fästa mig vid de olikheter, som förefinnas mellan utskottsutlåtandet i år och det av 1911. I utskottets utlåtande för i år är det sagt, att det är helt naturligt, att, då donationsjord vore given under villkor av oförytterlighet, det endast i vissa undantagsfall borde få förekomma, att jorden finge säljas med äganderätt. Häremot vill jag påstå, vilket jag också ber att få återkalla i herrarnes minne, att år 1911 uttalade sig utskottet icke på det sättet, utan på följande: »Tillämpas detta som sig bör i förevarande fall, synes det angeläget, att den donationsjord, vilken ännu befinner sig i kommunens besittning, icke med full äganderätt avhändes.» Efter mitt sätt att se saken skulle det i det ena fallet vara fråga om att Riksdagen skulle uttala sig mot allt avhändande av donationsjordarna, men i det andra göra det beroende av Kungl. Maj:t eller Kungl. Maj:t och Riksdagen, huruvida donationsjordarna i mera avsevärd omfattning skulle utlämnas åt enskilda med äganderätt. För min del tror jag, att man med nödvändighet måste följa det sista alternativet.

Nu tänker jag mig, att utskottets ordförande svarar härpå genom att hänvisa till det uttalande utskottet i år gjort om, att det i *huvudsak* delar den uppfattning, som gjort sig gällande i 1911 års utskotts utlåtande. Ja, det är ju mycket försiktigt att på detta sätt krypa bakom detta betänkande, men, mina herrar, jag tror, att man måste lägga korten på bordet och icke tala om vad man gör i huvudsak, utan om vad man verkligen vill.

Jag vill nämna för de intresserade, att donationsjorden i de flesta fall användes dels för industritomter och dels för bostadstomter.

Då frågar man sig först, hur det ställer sig med avseende på industritomterna. Det förhåller sig därvid så, att i de flesta fall icke någon människa uppför en industriell anläggning, om han inte kan förvärva äganderätt till den mark, på vilken han skall uppföra sina dyrbara byggnader. All industri strävar att drivas i så stor skala som möjligt, och det behövs stora kapital för industrianläggningar. Det är sålunda alls icke att undra på, att

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

folk icke vill riskera sina pengar under annan förutsättning än att erhålla mark med full äganderätt. Jag vill med ett par synnerligen belysande exempel från min hemstad Västervik illustrera detta förhållande.

För 12 à 15 år sedan uppläto stadsfullmäktige i Västervik en industritomt åt ett glasbruk och en till en snickerifabrik. Då det var svårt att bedöma, hur mycket ifrågavarande industriella företag behöfde för sina anläggningar, fogade det sig så, att staden under nyttjanderätt och gratis upplät 2 à 3 gånger så mycket mark, som behöfdes. Vid upplätelser med nyttjanderätt är det ett faktum, att man inte tänker sig så noga för som vid upplätelser med äganderätt. Nå, hur gick det sedan i detta fall? Det visade sig, att industrien hade svårt att skaffa rörelsekapital, varför den behöfde inteckna anläggningarna och icke var betjänt med nyttjanderätten av densamma. Fabriken begärde då få köpa marken för uppgivet pris. Denna anhållan bifölls av stadsfullmäktige. Häremot gjordes emellertid av magistraten den invändningen, att eftersom det visat sig, att fabriken fått mer mark än den behöfde, borde den endast med äganderätt få köpa så mycket, den hade behov av, och lämna tillbaka resten. Då gick det i detta fall som nu i sockerfrågan. Det utropades i alla tonarter, att industrien förföljdes, enär man icke kunde få inköpa hela det ifrågavarande området. Detta invercade dock icke på magistraten, som vidhöll sitt yrkande. Efter någon tid fick fabriken falla till föga och köpte det mindre området för avtalade priset, och i stället för hela markområdet fick den blott en del av detsamma. Vad visar nu detta? Jo, att det i allmänhet är nödvändigt för industrien att kunna erhålla inteckning uti sina anläggningar. I detta fall hade alltså fabriken avstått från ett betydligt större område, som den hade utan ersättning åt sig upplåtet, för att i stället få tillköpa sig äganderätten till ett betydligt mindre område. Brist på rörelsekapital är tyvärr en ofta förekommande olägenhet för vår industri. Folk är så litet med på att våga sina pengar, då det gäller nya företag. Om de gamla upparbetade bolagens aktier slås man, och prisen därå jagas i höjden, under det att de nya företagen bra litet stödjas av kapitalisterna. Jag vill påstå, att här i landet mer än annorstädes är nödvändigt se till, att industrien får mark med äganderätt, så att den har ett fast underlag för sitt kreditbehov. Nu säger man, att denna sak bör hjälpas på samma sätt, som framhålls i fråga om tomträtsupplåtelserna, med kreditinstitutioner och lämpliga lagstiftningsåtgärder. Ja, man kan ju teoretiskt lagstifta om nästan vad som helst, men att lagstifta om huru kapitalisterna skola placera sina pengar, blir nog svårare. Pengar äro fåglar, som icke äro så lätta att sätta i bur, och de fara över hela världen. En kapitalist placerar givetvis sina pengar, där han får den största räntan och bästa säkerheten. Att hjälpa upp

det hela genom upprättande av tomträttsinstitut med anordnande av kreditkassor är lättare att säga än att utföra. För min del tror jag icke det går att ordna frågan på annat sätt, än att industrien erhåller dessa tomter med full äganderätt.

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oforfytterlighet donerade jord.

(Forts.)

Vad nu frågan om bostadslägenheter beträffar, vill jag säga mot dem, som påstå, att tomträttsinstitutet vinner allt mera terräng och uppmuntran, att jag vid förfrågan från ämbetsbröder och ledamöter här i kammaren fått det svaret, att ingen kunnat påträffa ett enda fall, med undantag av Stockholm, där tomträtt kommer till användning. Det har visat sig, att folk icke vill begagna sig av denna form för upplåtelse. Jag skulle nästan vilja beklaga, att så är förhållandet, men vi måste ju räkna med att det är så, även om det är beklagligt, och vi kunna icke komma ifrån, att många gånger en person icke vill bygga hus, om han icke får tomten med äganderätt. Jag antar, att utskottets ordförande påpassligt kommer att svara, att om staden icke upplåter på andra villkor, bli spekulanterna tvungna att foga sig. Ja, om det vore så att staden ägde all mark både inom och utom stadens planlagda område, kunde man resonera på det viset. Min egen erfarenhet och erfarenheten från andra städer giver dock vid handen, att folk endast köpa områden, som de kunna förvärva med äganderätt. Om en stad skulle säga, att den bara sålde tomter med tomträtt, skulle spekulanterna svara med att köpa mark av annan tomtägare. Vad bleve härav följden? Det skulle uppstå förstäder, och huru rikligt man än skulle tilltaga själva stadsplanen, skulle det alltid finnas mark utanför, där folk kunde bygga sina bostäder utan hinder av någon byggnadsstadga och få den äganderätt, som de tycka om. Man skulle driva byggnadsverksamheten från centrum ut i utkanterna av städerna.

När sedan fråga blir om belysning, vattenledning, polisbevakning etc., då står man vackert där, när man drivit utvecklingen i den riktningen, att stadsområdet utvidgats flera gånger mer, än som varit nödvändigt.

Då det i både 1911 års och detta årets utskottsutlåtande framhållits, att endast i undantagsfall upplåtelse med full äganderätt skulle komma i fråga, och då jag anser med stöd av egen erfarenhet i frågan och på de skäl jag anfört, att det vore mycket olyckligt, om en blivande lagstiftning skulle gå i den riktningen, kan jag icke vara med på annat än utskottsutlåtandets kläm. Jag ber således, mina herrar, få yrka bifall till utskottets hemställan med ett bestämt ogillande av motiveringen.

Herr Lindhagen: Den här frågan sönderfaller i två delar. Den ena, vad som rättsligt taget är riktigt, och den andra, hur frågan skall ordnas i framtiden.

Nu ha många olika uppfattningar gjort sig gällande. Somliga säga, att städerna böra behålla sin jord med vissa undan-

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

tag. Herr Rune tyckes mena, att städerna alltid böra sälja jorden. Andra åter uttala den uppfattningen att städerna böra i regel sälja, men i vissa fall behålla jorden. Nu kan man emellertid icke ena sig, och det är ju nästan mycket begärt, att så många stridiga, en gång uttalade uppfattningar skulle redan nu kunna enas. Däremot förstår jag icke meningen med herr Runces yrkande om bifall till klämman, men avslag å motiveringen. Hade han yrkat bifall till bara själva klämman utan någon som helst därvid fogad motivering, hade man bättre kunnat förstå honom.

Som bekant, har även lagberedningen uttalat den uppfattningen, att städerna böra behålla sin jord och sålunda skydda sina donationsjordar. Emellertid har den siste ärade talaren med exempel ur sin erfarenhet häremot framhållit, att industritomter måste upplåtas mot äganderätt. Man kan då fråga sig varför? Det finns icke något förnuftigt skäl att på det sättet äventyra stora områden, då vi ha infört institutet tomträtt, som är avsett att fylla de enskildas byggnadsbehov på ett betryggande sätt, på samma gång som jorden bibehålles i stadens hand. Vad brukar vanligen inträffa, när industrien köper tomter? Jo, när staden utvidgas och det uppstår ökad efterfrågan å tomter, försäljer industrien sina områden till bostadstomter för höga pris och flyttar själv bort. Detta torde i allt fall icke varit meningen med upplåtelsen.

Nu talar herr Rune vidare i sitt anförande om, att tomrätten är ett institut utan all användning även för bostadsändamål. För min del har jag en alldeles motsatt erfarenhet från Stockholm. Det uppväxande samhället Enskede har på två år erhållit 3,000 invånare, och även med avseende på det planerade Brommaområdet har man skäl att hysa de bästa förhoppningar. Allt detta, oaktat det runt omkring finnes fullt upp med mark, som hågade spekulanter kunna köpa. Vari, kan man fråga sig, ligger nu orsaken till detta goda resultat? Jo, vi ha för det första icke, såsom herr Rune, gått omkring och uppviglat folk mot tomrätten samt talat så i denna fråga, att folk icke begriper något av dess betydelse. Vi ha här i Stockholm en alldeles motsatt taktik och en helt annan uppfattning än den föregående talaren beträffande dessa förhållanden, och vad mer är, vi ha här för det andra förstått att upprätta en särskild kreditanstalt, som befordrar tomrätten, vilket man icke förstått i Västervik. Det är ju klart, att om man där bara säger: »Var så god och kom och bygg på tomter, upplåtna med tomträtt», så kommer man icke, ty man bereder icke köparna någon möjlighet att erhålla pengar att bygga med som här i Stockholm. Det är den stora skillnaden. En sådan sak som denna måste man äska fram genom praktiska åtgärder, som befordra densamma, men aldrig kan man lyckas härutinnan, om man som herr Rune går och uppviglar folket emot tomrätten.

Nu är det emellertid så, att i det nu behandlade ärendet frå-

gan om upplåtelseformen icke är det viktigaste, utan spørgsmålet är huvudsakligen en juridisk angelägenhet. Även om, såsom här förmenats, det icke står uttryckligen utsagt i § 77 regeringsformen, att detta grundlagsstadgande är direkt tillämpligt i förevarande fall, finnes det i alla händelser juridik i denna fråga. Ingen advokat, som handlade med ansvar, skulle, om någon för att vara trygg vände sig till honom, kunna ge det rådet, som en talare, som representerade reservanterna, här nyss gav. Ty det må stå i 77 § R. F. eller icke, så är det i alla fall icke juridik att ha den uppfattning, som av honom uttalades. Här föreligger det faktum, att kronan donerat denna jord under villkor av oförytterlighet. Man kan väl icke komma ifrån, att kronan gjort detta. Men under sådana förhållanden kan ingen avyttra denna jord utan kronans samtycke. Det kan icke stå sig inför en juridisk prövning. Man skulle annars äventyra att få sin besittningsrätt upphävd, enär man icke skulle stå på juridiskt säkra fötter. Om en person gör ett testamente, så aktar man sig visligen för att icke iakttaga dess bestämmelser, ty annars komma arvingarna och stämman. Och om kronan gör en donation med ett visst villkor, så bör man också akta sig för att icke rätta sig efter detta villkor, ty en vacker dag kommer kronan annars och säger, att det är olagligt. Det är alldeles uppenbart, att man måste ha kronans samtycke för att upphäva oförytterligheten. Detta är enkel juridik, vare sig § 77 R. F. är direkt tillämplig härvidlag eller icke.

Men vem representerar då kronan? Ja, under enväldets dagar var det Kungl. Maj:t ensam. Men nu kan kronan enligt författningen icke göra några dispositioner i ifrågavarande avseende utan att Kungl. Maj:t och Riksdagen äro därom ense, det finns ingen författning om att Kungl. Maj:t kan ensam i administrativ väg upphäva villkoret om oförytterlighet. Detta är den enklaste juridik, mina herrar. Nu har man emellertid under århundraden glömt bort kronans villkor och bestämmelser. Man har sovit på saken, och man har gjort som man velat, och det har blivit praxis, att då kronan icke håller på sina villkor, så struntar man i att inhämta kronans lagliga medgivande. Men, se herrarna, det kan komma en tid med räfst. Vi ha fått en advokatfiskal, som börjar stämman, där det icke gått riktigt rätt till, och jag kan icke förstå, hur herr Rune kan vilja äventyra sina köparens intressen genom att på detta sätt låta avyttra jord, som kronan skänkt under villkor av oförytterlighet, och tro, att kronan i alla århundraden skall förbli det dumma får, som den varit. Det kan hända, att advokatfiskalen kommer och stämmer den köpare, som herr Rune lockat till en så riskabel affär, och att domstolen förklarar, att köpet skall återgå. Det är det allra viktigaste, att vi få denna sak klar för oss, och det är bra underligt, att herrarna skola blunda för detta, därför att man sovit

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.
(Forts.)

ett århundrade och därför att man tror, att ingen fara är för handen, och därför att man helst vill ha det så. Annars kommer nog advokatfiskalen och stämmer litet varstades, och då få vi se, vad det blir för en lät.

Det är därför nödvändigt, att bestämmelserna om disponerandet av dessa donationsjordar uppgöras av Riksdagen och Kungl. Maj:t gemensamt. Sedan kunna vi tvista om, huru dessa bestämmelser skola avfattas. Det blir en författning, som Kungl. Maj:t framlägger, och då få vi votera om dess detaljer. Men icke kommer man ifrån affären genom att man helt enkelt handlar efter sina egna enskilda önskemål. Jag skall för resten, herr Rune, anmäla denna sak för advokatfiskalen.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Det spörsmål, som framställdes till reservanternas utskottets ordförande, har nu blivit besvarat, och av svaret framgick, att reservanternas först och främst icke vilja vara med om att Riksdagen skall ha något att skaffa med disponerandet av den jord, som donerats till städerna under villkor av oförytterlighet. Och för det andra ha reservanternas icke kunnat biträda utskottets utlåtande, därför att utskottet skulle ha satt likhetstecken mellan kronans domäner och städernas donationsjordar. Vad det senare beträffar, så visar utskottets uttalande, att detta icke är fallet. Vad vi i utskottets motivering ha framhållit, det ha vi fått stöd till i vissa myndigheters uttalanden, vilka torde väga synnerligen tungt, nämligen dels vad justitiiekanslersämbetet säger om städernas donationsjordar och dispositionsrätten till dem, och dels vad kammarkollegium säger härom. Jag vill citera det sistnämnda:

»Den gängse uppfattningen, att donationsjord är kronans jord, och att kronan således aldrig av sagt sig äganderätten därtill, synes visserligen icke äga sin riktighet i fråga om alla donationsjordarna, i det nämligen, på sätt i utredningen här ovan anmärkts, kronan i åtskilliga fall måste anses hava efterlätit jämväl sin äganderätt till jorden, men sådana fall höra dock till undantagen, och äganderättsdonationerna, bortsett från de få verkligt allodiala upplåtelseorna, torde med hänsyn till städernas rättighet att förfoga över jorden icke vara av förnämligare beskaffenhet än upplåtelseorna under ständig nyttjanderätt.»

När reservanternas nu genom sitt svar på den framställda frågan klargjort sin ståndpunkt, så torde få i denna kammar kuona gå med på deras sätt att se saken och vara med om ett bifall till reservationen.

Vad återigen herr Runes iulägg beträffar, så måste jag säga, att detta i vissa delar på det högsta förvånade mig. Utskottet begär ju icke, att Riksdagen skall så att säga avklippa all möjlighet för städerna att avhända sig donationsjord med full äganderätt, när sådant kan visa sig för samhället gagneligt. Men om

jag förstod herr Rune rätt, så vill han uppenbarligen icke låta sig nöja med att det förblir vid de nu gällande bestämmelserna, utan han vill tydligen en utsträckning av Kungl. Maj:ts rätt att på administrativ väg ge tillstånd till upplåtande av städernas donationsjoridar med full äganderätt. Ty i nu gällande författning, kungl. brevet den 27 januari 1899, heter det: »— — — — men det i allmänhet icke kan anses med donationsändamålet överensstämmande, att städerna till enskilda föryttra donationsjord, som är belägen utom stadsplanen, vadan tillstånd till sådant avyttrande eller till bekräftande med full äganderätt av redan verkställd upplåtelse av sådan jord bör lämnas endast i sådana undantagsfall, då av särskilda skäl upplåtelsen kan visas vara av det gagn för staden, att donationsändamålet må anses varda genom upplåtelsen uppfyllt.»

Det är ju endast ett understrykande av detta, som utskottet vill ha uttalat genom sin framställning, och det var just i syfte att jämka, fila eler mildra, vad jag skall säga, på utskottets uttalande vid 1911 års riksdag, som nuvarande excellensen Staaff då framställde det förslag, som av Andra kammaren enhälligt antogs, och vilket förslag till kläm är detsamma, som utskottet nu upptagit som sitt slutyrkande, endast med en liten formell ändring. Under sådana förhållanden borde herr Rune, så framt han icke vill, att det skall bli en utsträckning i Kungl. Maj:ts befogenhet att på administrativ väg medverka till upplåtande med full äganderätt av donationsjord, kunna ställa sig alldeles ense med utskottet i vad det här yttrat och hemställer om. Ty det är ju att märka, att de flesta jorddonationerna till städerna — 80 procent enligt förstakammarutskottets utredning vid 1911 års riksdag — äro sådana, att de upplåtits till städerna endast med nyttjanderätt, låt vara av perpetuell giltighet. Och justitiekanslersämbetet säger: »Först genom jordens försäljning till enskilde upphör fullständigt kronans dominium över jorden och kronan har sedan att i fråga om tillsynen över donationen hålla sig allenast till det kapital, som trätt i jordens ställe. För inhämtande av Riksdagens samtycke talar även den omständigheten, att ett bifall till stadsfullmäktiges ansökning innebär ett brytande med den grundsats, som genom århundraden varit gällande i fråga om den av kronan till städerna donerade jorden.»

Då, som av diskussionen synes framgå, de, som yttrat sig, med undantag av reservanterna, äro ense med utskottet i det väsentliga, så tycker jag, att enighet skulle kunna uppnås även beträffande utskottets motivering. Herr talman, jag anhåller att få med yrkande om avslag å såväl reservationen som herr Ruues förslag yrka bifall till utskottets såväl motivering som kläm.

Herr P e r s s o n i Norrköping: Herr talman! Jag ber att närmast få inlägga en liten gensaga mot den oerhörda svartmål-

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförtytterlighet donerade jord.
(Forts.)

Angående
dispositionen
över den till
städerna un-
der villkor av
oförytterlig-
het donerade
jord.
(Forts.)

ning angående tomträtten, som herr Rune uppdrog från sin plats här. Han förklarade med den allra största tvärsäkerhet, att tomträtten icke går någonstädes. Om man exempelvis i en stad bestämmer: ni får inga tomter på andra villkor än med tomträtt, så skulle, enligt herr Rune, medborgarna hellre än att bygga på dessa tomter flytta ut utanför staden eller till andra samhällen. Nej, detta är icke alls riktigt. Lägg upp ett tomträttsområde inom staden, gör stadsplanen i ordning med vatten, gas och övrigt och utlämna tomterna med tomträtt samt gör det möjligt för byggarna att erhålla pengar att bygga med, och det skall visa sig, att det går helt annorlunda än så, som herr Rune framställt det. Det kommer att visa sig över allt, att folk skall vara mer villiga att bygga på tomter, upplåtna med tomträtt, än på tomter med äganderätt. Men nu är det så i Västervik liksom i de flesta övriga städer, att man visserligen får tomter med tomträtt, men icke beredes någon möjlighet att erhålla pengar att bygga med. Och därför blir det heller intet resultat.

Vad sedan beträffar industrianläggningar på tomter med tomträtt, så kan det vara mera tvivelaktigt, huruvida tomträttsinstitutet därvidlag lämpar sig. Därom skall jag icke för närvarande yttra mig. Men jag anser dock, att det icke ligger utanför möjlighetens gräns att även vinna industriidkarne, därest man bereder dem möjlighet att erhålla pengar, så att även de kunna bygga på mark, som upplåtits med tomträtt. Denna sak är ju dock i och för sig mera disputabel. För mitt vidkommande vill jag uttrycka det önskemålet, att städernas representanter ville var på sin ort lägga sig vinn om att icke omöjliggöra det av Riksdagen beslutade tomträttsinstitutets utveckling och visa sig tillmötesgående, då det gäller att på lämpliga villkor och på lämpligt sätt skaffa medel åt dem, som bygga med begagnande av detta institut.

Beträffande utskottets utlåtande i övrigt har jag blivit förekommen av föregående talare. I likhet med honom yrkar jag bifall till utskottets hemställan, såväl kläm som motivering.

Herr Rune: Herr talman! Först en liten replik till herr Persson. Jag vill säga, att det var icke min mening, att därför att de icke få bygga, som de vilja, de skulle flytta till andra samhällen. Utan jag ville säga, att det är i allmänhet så i städerna, att staden äger viss mark och enskilda äga annan; och i valet mellan att köpa av enskilda för att erhålla marken med äganderätt eller att få av staden upplåten mark med tomträtt har i alla städer, icke bara i Västervik — nu undantager jag Stockholm, ty där råda särskilda förhållanden — erfarenheten visat, att de föredraga att bygga på sådan mark, som de kunna få med äganderätt. Jag tycker, att det är nästan löjligt — det må jag säga — när herr Persson sedan yttrar, att städernas representanter skul-

le vara litet mera tillmötesgående mot folket, så att de icke blott få mark upplåten medelst tomträtt, utan även pengar att bygga för. Men den fordran kan herr Persson väl icke hava på mig, därför att jag nu är borgmästare, att jag skall tillhandahålla folk pengar, för att de skola kunna bygga med tomträtt. Också talade herrarna om, huru utmärkt det går här i Stockholm. Ja, mina herrar, om man vill visa, att tomträtten är ett utmärkt institut, tycker jag, att det är märkvärdigt att visa på, att om man mutar folk med pengar, så användes detta institut. Jag tycker att det är orimligt att tänka, att i en del små och medelstora städer man skall ha resurser att kunna lägga upp en kassa för dem, som vilja bygga på stadens område, att ur densamma erhålla lån, då billiga tomter finnas tillgängliga i mängd. Nu säga herrarna att det går bra även i andra städer, bara man uppmuntrar dem, som vilja bygga. Jag vill icke förklara orsaken och icke tvista med herrarna om den saken, men jag vet ingen stad mer än Stockholm, varest detta tomträttsinstitut är använt och där man har sådana anordnade kassor. Jag har hört även av mina kolleger, att så är förhållandet.

Beträffande industritomterna var herr Persson verkligen litet försiktigare än min gode ämbetsbroder, herr Lindhagen. Han sade nämligen, att han trodde beträffande dessa, att det skulle vara svårt att förmå industrien att nöja sig med tomträtt, då däremot herr Lindhagen påstod, att de skulle gå bra även där. Då vill jag svara, att i allmänhet anläggas icke industriella fabriker annat än utom stadens planlagda område, och därutån kan tomträtten icke användas. Så långt ha vi ännu icke kommit, därför är det icke möjligt att tänka på tomträtt, när det är fråga om industrien. Jag förstår nog, vart herrarna vilja komma, och den tanken föresvävade mig också, att det vore lämpligt att använda tomträtt, på det att värdestegringen skulle komma samhället till godo. Ja, mina herrar, jag tycker att det är en utmärkt god tanke, som ligger däri, men detta syfte kan tillgodoses på annat sätt. Det kommer väl därhän ändå, att man skall få en ordentlig beskattning på jordvärdestegring, och på det sättet tycker jag, att det är lämpligare, att samhället tillgodogör sig den värdestegring, som sker med tomterna. Men att samhället skall söka *tvunga* folk att köpa med tomträtt, det tycker jag inte är klokt, så länge personer finnas, som för billigt pris vill sälja tomter med äganderätt.

Vidare säger herr Lindhagen, att det är oriktigt att yrka *ogillande* av motiveringen. Men när jag läser motiveringen och finner, att den går stick i stäv mot vad jag anser rätt i denna fråga, är det väl naturligt nog, att jag yrkar ogillande av densamma. Om jag gjorde som utskottet gjort — döljer vart jag vill komma och lämnar saken osäker — då skulle jag säga, att man huvudsakligen åberopar... Då vet man icke, vad man god-

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

tager och vad man icke godtager. Jag tycker, att det vore oklokt att i detta fall blott utelämna motiveringen, ty därigenom skulle fritt spelrum lämnas åt olika tolkningar av vad man velat hava sagt. Då kan ju herr Lindhagen, som vill tolka det på sitt sätt, säga, att det är icke sagt, att motiveringen är ogillad, utan motiveringen väger lika mycket åt ena hållet som åt det andra. Jag tror, att det i detta fall är nödvändigt att uttryckligen yrka ogillande av motiveringen.

Gentemot herr Bäckström vill jag säga ett par ord. Herr Bäckström säger, att jag vill, att Kungl. Maj:t skall få utsträckt makt i detta fall. Nej, ingalunda, herr Bäckström. Jag anser, att härvidlag har man skött saken på ett fullkomligt lämpligt sätt både från Kungl. Maj:ts sida och från andra vederbörandes sida. Jag är sålunda fullkomligt tillfredsställd om man lagfäster nu varande praxis. Herr Bäckström själv säger, att utskottet blott velat understryka riktigheten av nu gällande praxis i saken. Jag har icke kunnat läsa utskottets betänkande på det viset, men jag förklarar nu, att jag är fullkomligt belåten med det sätt, som hittills använts. Och jag tycker det vore bra, om Kungl. Maj:t och Riksdagen verkligen lagstadgade den praxis, som hittills ägt rum. Det är visst icke min mening, att jag vill hava en utsträckning i den vägen, utan jag vill blott hava en lagstadgad praxis, som nu utbildat sig, och utbildat sig — såvitt jag förstår — på lämpligt sätt beträffande det stora flertalet av Sveriges städer. Stockholm har så olika förhållanden mot andra svenska städer, så att vi icke kunna taga det till föredöme.

Emellertid försöker herr Lindhagen att skrämma mig och min stad med advokatfiskalen. Jag vill då säga, herr Lindhagen, att den, som har bra nog mycket sysslat med rättskipning i vårt land, skall icke kunna få en så dålig tanke om de svenska domstolarna, att man tror, att en svensk domstol skall kunna underkänna ett förfarande, varigenom en bit donationsjord blivit försäld, sedan det skett med Kungl. Maj:ts samtycke och efter tillstyrkan av Konungens befallningshavande och kammarkollegium. Det tror jag icke kan ske. Jag tror, att de svenska domstolarna har mera sunt förnuft än att de skulle gå på den bogen. Och märk, herr Lindhagen, att det har icke varit så, att man i Västervik förfarit på annat sätt än i andra städer. Nej, andra städer förfara på precis samma sätt.

Då jag således icke i ringaste mån är övertygad om att min mening i denna fråga är oriktig och tror, att det vore olyckligt för Sveriges städer och den framtida användandet av dess donationsjor, om denna motivering bleve godkänd, får jag fortfarande vidhålla mitt yrkande om bifall till utlåtandets kläm, men med bestämt ogillande av motiveringen.

Herr P e r s s o n i Norrköping: Herr talman! Blott ett par

ord. Herr Rune förklarade, att försök med tomträtt gick icke i någon annan svensk stad än i Stockholm. Jag tillåter mig förklara orsaken till detta förhållande. Detta därför, att det icke i någon annan svensk stad finnes någon tomträttskassa, där man kan få låna pengar för att få bygga med tomträtt. I Göteborg har man just i dagarna lagt upp en tomträttskassa och gått in till Kungl. Maj:t för att få rätt att med statens garanti utfärda obligationer. Herr Rune sade vidare, att det vore för mycket begärt, att stadsrepresentanterna skulle medverka till, att de som byggde med tomträtt skulle få pengar. Nej, det är icke alls för mycket, att de i staden inflytelsrika personerna med borgmästaren i spetsen försökte få till stånd en tomträttskassa med möjlighet att låna ut pengar. Det är icke blott i Stockholm, man enligt min uppfattning behöver dessa lån. Det är dessutom icke för mycket begärt, att man noga beaktar de förslag, som tidigare varit framförda här i Riksdagen, att det skulle medgivas dem, som ville bygga med tomträtt, att få låna pengar ur sparbankerna. Om man dessutom velat tillmötesgå kraven på att erhålla byggnadslån för byggande med tomträtt, hade man kunnat undvika, att detta tomträttsinstitut rent av hållit på att komma i vanrykte, såsom herr Rune nästan synes vilja sträva för.

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförtytterlighet donerade jord.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Endast ett par ord med anledning av vad herr Rune anförde. Herr Rune utlade saken så, att man i Stockholm mutade dem, som byggde med tomträtt, med pengar, och under sådana förhållanden går det nog bra, sade han, men det går inte i de andra städerna. Härpå skall jag be att få svara, att det ju förhåller sig på det sättet, att tomträtten är så ny, att man i de vanliga penningkreditanstalterna icke är villig att belåna den. Då är det ju alldeles nödvändigt, när icke de vanliga kreditkassorna vilja belåna tomträtten, att man upprättar andra anstalter, där man kan få på lån på den. Och det är ju förklarligt, att man kan komma och säga: »tomträtt vill ingen ha», så länge det icke finns några anstalter upprättade, där även de, som bygga med tomträtt, kunna få kredit, då för äganderättsupplåtelse kan fås pengar i de vanliga anstalterna.

Det var för övrigt mycket intressant att höra herr Runes antydningar beträffande en annan sak. Herr Rune förklarade nämligen: Så mycket känner jag till rättskipningen i Sverige, så att jag vet, att det skulle gå bra långt, om icke svenska domstolarne, när Kungl. Maj:t i administrativ väg givit sitt medgivande till dessa avyttringar, skulle låta det passera och godkänna dem.

Ja, herr Rune, det är verkligen någonting under detta. Det har alltid visat sig, att när det gäller statens gamla domäner och dess donationer, som råkat i stora bolags och dylika personers besittning, är det förfärligt svårt att få ren enkel rättvisa vid

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.

(Forts.)

våra svenska domstolar. Och det klagas bitterligen av alla, som härvid fört kronans talan, att det verkligen ser ut, som om det ofta vore meningen att summariskt strypa kronans rätt i detta fall. Men det får jag säga, att om saken verkligen sattes på sin spets, och den frågan framställdes för domstolarna, om man icke här har överskridit villkoret om oförytterlighet utan att den, som föreskrivit villkoret medgivit, att det kunde upphävas, så undrar jag i alla fall, om det inte, när det kommer till kritan och det skall ske under offentlighetens ljus, skulle bliva dömt efter lag och rätt här i Sverige; jag tvivlar på, att det finnes någon domstol här i Sverige, som skulle kunna förklara: Vi bry oss inte om villkoret om oförytterlighet eller om det av laga målsmän eftergivits, vi döma i alla fall såsom oss lyster.

Herr S a n d l e r: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Runes påstående, att det skulle föreligga en oklarhet i utskottets motivering, som måste föranleda honom att yrka på ett ogillande av densamma. Denna oklarhet skulle bestå däruti, att utskottet uttalat sin anslutning i huvudsak till det föregående utskottsbetänkandet i frågan. Nu har jag redan förut från denna plats framhållit, att de två väsentliga punkterna i detta betänkande äro: dels punkten om att stadsjord bör i största möjliga måtto bevaras i det allmännas ägo, dels den punkt, som fastslår det oundgängliga kravet på Riksdagens medverkan i fråga om avyttrandet av dylik jord. Nu har herr Rune på den senare punkten icke anmält något missnöje, men däremot har han beträffande den förra punkten förklarat, att han icke kunde godkänna utskottets motivering på grund därav, att det är särskilt framhåvt, att en försäljning endast undantagsvis bör ske. Jag kan då för min del icke få någon som helst annan mening uti herr Runes yrkande än den, att om kammaren godkänner detta yrkande om ogillande av motiveringen på de skäl herr Rune anfört, då innebär detta, att denna kammare har givit Kungl. Maj:t ett bestämt direktiv om, att man hädanefter skall försälja stadsjord i större utsträckning än hittills.

Emellertid förklarar herr Rune i sitt andra anförande, att han ville understryka den praxis man hittills följt. Ställer man nu dessa båda yttranden emot varandra, då måste jag fråga mig: vilken mening ligger över huvud taget i herr Runes yrkande?

Ja, herr talman, på de anförda skälen, ber jag fortfarande att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr R u n e: Herr Sandler tycks icke ha riktigt klart för sig vad jag menade. Jag menade, att det i huvudsak bör gå till som hittills och icke som det föreslås i 1911 års utskottsutlåtande, där i motiveringen säges: »Tillämpas detta såsom sig bör uti förevarande fall, synes det angeläget, att den donationsjord,

vilken ännu befinnes uti kommunens besittning, icke med full äganderätt avhändes.» Vidare vände jag mig mot ett uttalande, att jorden icke skall få avhändas med full äganderätt. Men har jag därför sagt, att jag ville uppmana Kungl. Maj:t att mer än hittills tillåta, att donationsjord avhändes med full äganderätt? Nej, jag tror icke, att herrarna kunna av mitt uttalande få den meningen, att jag, därför att jag förklarar, att jag icke vill vara med om ett sådant uttalande, att man icke skulle upplåta med full äganderätt, skulle ha velat uppmuntra till att utsträcka avhändandet med full äganderätt.

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförtytterlighet donerade jord.

(Forts.)

Det var väl ursprungligen meningen med herr Sändlers sista anförande, som han dock modifierade litet själv, sedan jag begärt ordet — herr Sandler kanske icke trodde först, att jag skulle korrigera det; efter att jag begärt ordet korrigerade han det själv — att få kammaren att tro, att ett bifall till mitt förslag skulle innebära ett anvisande till Kungl. Maj:t att mer än hittills upplåta jord med full äganderätt. Detta skall icke lyckas herr Sandler, ty jag ber härmed att få förklara för kammaren, att så icke är.

Vidare skulle jag vilja vända mig mot herr Lindhagen, då han säger, att det här nog icke går att komma och tala om, att icke de svenska domstolarna äro partiska för de stora bolagen. Jag har visserligen anfört två exempel från Västervik på att industritomter sålunda upplåtits åt bolagen, men jag har icke talat om de talrika fall, där man åt svenska arbetare med full äganderätt upplåtit tomter av donationsjord. Det blir svårt för herr Lindhagen att påstå, att domstolarna i de fallen kunna vara partiska.

Herr S a n d l e r: Endast några ord med anledning av herr Runes senaste yttrande. Det är nog icke alls så, att jag kom med en modifiering bara därför att herr Rune begärde ordet, utan jag hade verkligen klart för mig förut, att herr Rune haft två anföranden, som gingo stick i stäv mot varandra. Jag kan för övrigt icke förstå, att herr Rune har anledning tycka bättre om den senare tolkningen, som jag gav, än om den förra.

Dessutom vill jag, då nu herr Rune här sagt, att vad han yttrade sig mot och vad han menade med sitt ogillande av motiveeringen, åsyftade vad som stod i Andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande 1911, häremot påvisa, att i förevarande betänkande finnes en punkt, som lyder: »Men dessa omständigheter tala snarare för ett kompletterande och utvidgande av tomträtten än de böra vara skäl för att, där så icke visas vara oundgängligen nödvändigt, försälja donationsjord till enskilda.» Det är sålunda uttryckligen skrivet i detta betänkande, att utskottet medger att i undantagsfall, där så oundgängligen visar sig nödvändigt, sådan försäljning må kunna ske. Jag ber då att få hemställa till

Angående dispositionen över den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord.
(Forts.)

kammaren, om det nu, efter det anförande, herr Rune nyss hade, finnes någon som hälst anledning att gå på hans linje och yrka ogillande av motiveringen.

Herr Rune: Det är ganska lustigt i alla fall, att herr Sandler skulle påstå, att jag en gång säger ett och en annan gång säger ett annat. Herr Sandler påpekade på samma gång, vad han skrivit här i motiveringen på ett ställe, och då skall jag be att få påpeka, vad han skriver på ett annat. Det är, synes det mig, än märkvärdigare att i samma betänkande kunna skriva saker, som kunna tolkas stick i stäv mot varandra. Där står nämligen på ett ställe: »Vidkommande frågan om Riksdagens medverkan i förevarande avseende delar utskottet i huvudsak den uppfattning, som i anslutning till motionärens framställning uttalades i Andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande år 1911.» Och i detta utlåtande uttalas, att donationsjord *icke må* med äganderätt upplätas. Ut i nu föreliggande utlåtande säges däremot, att sådan jord icke annat än *i undantagsfall* må upplätas med äganderätt. Man kan ej så noga veta, vilket av dessa uttalanden i en framtid kan tillerkännas vitsord, och därför tror jag, att det är klokast att taga avstånd från utskottets motivering.

Överläggningen förklarades härmed vara avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Rune under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) bifall till den av herr Andersson i Hägelåkra m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den under 1:o) upptagna propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid av herr Rune med flera av kammarens ledamöter, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen fann den under 3:o) angivna nu hava flertalets röster för sig. Men även härom begärde herr Rune votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående fjärde tillfälliga utskottets utlåtande nr 2 antager yrkandet om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit det av herr Rune under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 109 ja mot 63 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöi följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Andersson i Hägelåkra m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Huvudvoteringen utföll med 102 ja mot 64 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas Första kammaren.

§ 13.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående godkännande av förslag till avlöningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk m. m.;

angående särskilt pensionsunderlag för förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare; och

angående beviljande av ytterligare läneunderstöd för järnvägsanläggning från Varberg över Ullared till Åtrans station.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 14.

Härefter förelåg till avgörande Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av en av herr Johanson i Gäre väckt motion, nr 60, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande bestämmelser om ersättning till stämmingsmän.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 60, hade herr *Johanson* i Gäre hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse

*Angående
reversättning
till stämmings-
män.*

Angående reseersättning till stämningsmän.
(Forts.)

till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av förordningen den 12 juli 1878 angående ersättning till stämningsmän, att reseersättning endast skulle utgå och beräknas från förrättningsstället närmast boende ojäviga förrättningsmäns hemvist, även om annan mera avlägset boende person användes för utförande av uppdraget.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om sådan ändring i förordningen den 12 juli 1878 angående ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål samt till stämningsmän m. m., att reseersättning till stämningsman endast skulle utgå med det belopp, som skolat beräknas till den ojäviga stämningsman, vilken med hänsyn till sitt hemvist skulle betinga de minsta resekostnaderna för delgivningsuppdragets fullgörande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr talman på begäran ordet till

Herr Westman, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det syftemål, som motionären och utskottet här vilja vinna, nämligen att icke en svarande part i mål skall onödigt betungas med delgivningskostnad, finner jag visserligen vara behjärtansvärt, men den utväg, som motionären och utskottet anvisa, finner jag däremot vara fullkomligt oriktig. Utskottet har nämligen lagt saken så, att det, för att begagna ett gammalt bon mot, är ett vittne, som slutligen befinnes bli part i målet. Enligt den ed, som stämningsmän avlagt, och den skyldighet, som lägen ålägger dem, ha de till plikt att, då de därom anlitas, delgiva stämningar och andra handlingar. De kunna således icke vägra att fullgöra ett dylikt uppdrag. Då böra de naturligtvis också få uppbära den ersättning, som skäligen bör tillkomma dem. Nu vill utskottet, att en bestämmelse skall utfärdas, enligt vilken, om jag anlitar en stämningsman, som bor längre bort ifrån en svarandepart än en annan stämningsman, den förre icke skulle få tillgodoräkna sig större ersättning för fullgörandet av sitt uppdrag, än den stämningsman, som bor närmare svaranden. Om ett fel skulle vara begånget därigenom, att en sökande, en kärande, vänt sig med sitt uppdrag till en längre bort ifrån svarandens hemvist boende stämningsman, bör väl påföljden av detta fel drabba sökanden, den som vänt sig till stämningsmannen, och icke stämningsmannen, som fullgör ett honom lagligen åliggande uppdrag. Det är käranden eller sökanden, som bör få bära den ökade kostnaden, men stämningsmannen bör i varje fall få ut ersättning för hela sin resa. Huru skall nu denna sak ordnas, frågar man då? Ja, redan i nu gällande lag föreskrives i fråga om rättegångskostnad, att »den saken tappar gälde sin vederdeloman det allt åter, som han trängd varit att därå kosta». Således en nödig kostnad endast får svaranden vidkännas. Om käranden föror-

sakat en högre kostnad, än som varit nödvändig, bör domstolen icke utdöma den. Om domstolarna, vilket jag icke har erfarenhet av, skulle i någon större mån handla häremot och således utdöma högre delgivningskostnad, än som bort utgå i målet, får man väl söka åstadkomma ändring därutinnan så, att man inskräper hos domstolarna, vare sig genom ett cirkulär eller genom ett tillägg till rättegångsbalkens stadganden om rättegångskostnad, att de icke få döma svarande att betala högre kostnad, än som varit nödvändig för delgivningen. Däremot skall man väl icke beröva stämningmännen dem tillkommande ersättning. Det finns för övrigt en hel grupp av delgivningar, där icke kostnaderna drabba någon annan än sökanden, nämligen delgivning om uppsägning av skuldebrev, delgivning för avbrytande av preskription och flera sådana fall. Om sökanden då vill begagna en stämningssman, som bor långt ifrån, hur långt som helst ifrån förrätningssället, så må väl, då han själv får vidkännas den högre kostnaden därför, detta stå honom fritt. Man skall väl icke föreskriva därvidlag, att en stämningssman icke skall få ut ersättning för hela den väg, han måst tillryggalägga, och för hela den resekostnad, som han haft för att verkställa delgivningsuppdraget.

På dessa skäl får jag, herr talman, yrka bestämt avslag på utskottets hemställan och den föreliggande motionen.

Vidare anförde

Herr vice talmannen D. P e r s s o n: Herr talman! Redan den omständigheten, att motionären icke framställt något ändringsförslag beträffande ersättning till vittne vid utmätningssak m. m. vore tillräcklig anledning för mig att yrka avslag på den föreliggande motionen och på utskottets hemställan. Nu är jag i huvudsak förekommen av den förste ärade talaren, men jag skall då även för min del fästa uppmärksamheten på det förslag, som nu föreligger och som endast avser stämningssmän. Motionären har i sin motion, liksom också varit fallet i tidigare inom Riksdagen framkomna motioner, riktat sin uppmärksamhet på ett faktiskt rådande missförhållande, det missförhållandet nämligen, att i många fall anlitas stämningssmän, som bo längre bort från förrätningstället, än andra stämningssmän, varav följer, att delgivningskostnaderna bli onödigt dyra. Men det sätt, som motionären föreslår för denna frågas lösning och som vunnit utskottets gillande, är av sådan beskaffenhet, att jag hemställer, om någon av er, mina herrar, kan finna det minsta spår av rättvisa i en sådan lösning av frågan. Det framhålles såväl i motionen som i utskottets utlåtande, att stämningssmännens behörighetsområde är obegränsat och att det således står den som söker delgivning fritt att anlita vilka stämningssmän han behagar, det är just därför, som den föreslagna ändringen skulle, därest den genom-

*Angående
resersättning
till stämningss-
män.
(Forts.)*

Angående
reseersättning
till stämningss-
män.
(Forts.)

fördes, komma att verka orättfärdig, som jag vågar uttrycka mig. I rättegångsbalkens kap. 11 § 37 heter det — såsom även antydde av den föregående talaren — »Underrätten förordne vissa män att, då de därom anlitas, delgiva stämningar och domstolsbeslut, så ock eljest verkställa delgivning av handlingar. Dessa stämningssmän gånge inför rätten ed, att de redligen och utan försumlighet skola uträtta de delgivningsärenden, som åt dem uppdragas.» Såsom edsvuren stämningssman är jag således skyldig att verkställa de delgivningsuppdrag, som lämnas mig. Jag har faktiskt själv gått ed såsom stämningssman, och jag skulle icke våga vägra, om någon skickade till mig handlingar för delgivning; jag skulle finna mig i att delgiva dessa handlingar, och om jag t. ex. bodde en mil längre bort från förrättningsstället än en annan stämningssman, är det klart, att jag finge bekosta min resa fram och tillbaka, och intet äventyr i den vägen drabbade sökanden. Det är däri, som det orättfärdiga härvidlag ligger.

Det är alldeles tydligt, att om man vill en lösning av denna fråga, måste man gå i den riktningen, att sökanden icke får räkna sig till godo större ersättning, än som skulle ha utgått, där-
est den närmast till förrättningsstället boende förrättningsman-
nen skulle ha anlitats.

Det gör verkligen ett egendomligt intryck, att finna, huru-
som utskottet, medvetet eller omedvetet, varit inne på den rätta
vägen, men sedan i fortsättningen inom kort förlorar spåret. Ut-
skottet säger nämligen: »Den börda, som här är ifrågasatt att
läggas på den sökande, nämligen att undersöka, vilken stämningss-
man som kan utföra uppdraget för de minsta kostnaderna, torde
ej heller vara i nämnvärd grad tyngande.» Ja, det är just däri lös-
ningen ligger. Men så släpper utskottet denna tanke, att näm-
ligen sökanden skall taga reda på, vilken stämningssman som
bor närmast förrättningsstället, och utskottet lägger sedan allt-
sammans på stämningssmannen, så att det blir han, som får sitta
emellan.

Stämningssmannens verksamhetsområde är ju mycket stort,
det är, som utskottet uttrycker sig, obegränsat, men därav följer
också, att orättfärdigheten med det nu föreslagna förfaringsättet
kan bli så mycket större. Om en person anlitas för delgivning,
vilken vore boende mycket långt från förrättningsstället, skulle ju
denne stämningssman det oaktat icke ha rätt att taga betalt för
mera, än om han blott rest den väglängd, som är mellan förrätt-
ningsstället och närmast boende stämningssman. Vill man verk-
ligen råda bot på de missförhållanden, som i detta avseende råda,
och i det fallet är jag av samma mening som motionären och ut-
skottet, nämligen att man så bör göra, måste man söka gå till-
väga så, att sökanden icke får debitera högre delgivningskost-
nad, än om han anlitat den förrättningsstället närmast boende

stämningssmannen. Då emellertid motionen icke innefattar något förslag i den vägen eller ens berör den ersättning, som utgår till vittnen i utsökningsmål och som avhandlas i samma förordning, lär det icke nu hjälpa att återremittera ärendet till utskottet, varför jag nödgas instämma i den föregående talarens yrkande om avslag å såväl motionen som utskottets hemställan, men med uttalande av den förhoppningen, att motionären, som ju intresserar sig för saken, måtte till nästa riksdag återupptaga frågan och då föra fram den i en sådan form, att vi andra, som verkligen vilja en rättelse i detta avseende, även må beredas tillfälle att ansluta oss till förslaget och få en sådan rättelse genomförd.

Jag ber alltså att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Ingvarsson: Det är verkligen egendomligt, att här riktas synnerligen hårda anmärkningar mot det tillvägagångssätt, som nu är ifrågasatt. Vad som här föreslås är ju i hudsak ingenting annat, än vad Andra kammaren för sin del en gång har bifallit, och utskottet har således här haft synnerligen gott stöd för sin uppfattning.

De två föregående ärade talarna ha riktat huvudsakligen tvänne anmärkningar mot det nu påyrkade förfaringssättet. Det säges, att kostnaden skulle drabba stämningssmannen och icke sökanden, och detta betecknades av herr vice talmannen såsom en speciell orättvisa gent emot stämningssmännen. Ja, om det förhåller sig på det sättet, är det ju uppenbart, att detta omdöme är riktigt. Men skulle det nu också i verkligheten bliva så? De ärade talarna ha ju medgivit, att det på detta område mycket väl behöves en förändring, ty de personer, som nu mottaga stämning, äro mången gång fattiga, och särskilt på landsbygden få de i stor utsträckning betala väsentligen högre delgivningskostnader, än vad som egentligen vore behöfligt. Det är för att råda bot härpå, som motionären framkommit med sitt förslag. Han har däri påyrkat, att i detta fall reseersättning endast finge beräknas från förrättningsstället närmast boende ojäviga förrättningsmans hemvist. Man har nu fäst upmärksamheten på att en sådan formulering icke täcker, vad man i detta avseende vill, ty på grund av att man dels kan taga ersättning för järnvägsresa, dels för skjuts på landsväg och på grund av att förhållandena i detta avseende äro helt olika i Norrland mot i mellersta och södra Sverige, skulle man med en sådan formulering som den av motionären föreslagna icke alls uppnå det resultat, som man äsyftar. Detta har föranlett utskottet att ändra förslaget i så måtto, att ersättningen skulle beräknas efter den lägsta kostnad, för vilken uppdraget i fråga kunnat utföras. Utskottet har mycket väl varit medvetet om, att det kanhända hade varit bättre att slå in på en annan väg härvidlag och fullständigt omlägga yrkandet, så att

*Angående
reseersättning
till stämningss-
män.
(Forts.)*

*Angående
reseersättning
till stämmings-
män.*

(Forts.)

man t. ex. begärt en skrivelse med hemställan om utredning av frågan. Men då detta yrkande är väsentligt annorlunda, än det som motionären framställt, ville utskottet icke göra detta, utan försökte på basis av motionen komma fram till det resultat, som var möjligt uppnå på bästa sätt. Därvid har utskottet även förhört sig med personer, som vi hade all anledning förmoda sitta inne med en rätt grundlig kännedom om de juridiska formaliteter, som i detta avseende skulle kunna ifrågakomma. Men från deras håll har icke rests invändningar av den beskaffenhet, som här framkommit. Och jag får erkänna, att jag fortfarande har svårt att förstå, att de invändningar, som här äro resta, verkligen äro av den betydelse, att man fördenskull skulle behöva avstå från saken. Jag har fastmer den uppfattningen, att med ett förfaringssätt av den beskaffenheten, som här är föreslaget, skulle det väsentliga utav missförhållandena undanröjas.

Det är väl ändå påtagligt, att om den här föreslagna förändringen vidtoges och stämmingsman för sökande framhåller att han icke äger rätt att taga betalt utöver den minsta kostnad, som kan ifrågakomma, så skola sökandena undan för undan begränsa användningen av stämmingsmän, som äro längre bort det väsentliga utav missförhållandena undanröjas.

Jag hyser sålunda den meningen, att det, vad herr vice talman här kallade orättvisa, möjligen teoretiskt skulle kunna påvisas, men att det ute i det praktiska livet icke skulle kunna förekomma. Och ur denna synpunkt har jag ingen anledning att nu frångå utskottets yrkande, utan tillåter mig, herr talman, hemställa om bifall därtill.

Herr Johanson i Gäre: Herr talman, mina herrar! Eftersom utskottet så välvilligt tillstyrkt min motion och anfört så talande skäl för bifall till densamma, så vill jag endast säga några ord.

Vad jag särskilt fäst mig vid, och som jag särskilt ber att få erinra om är, att i skuldfordringsmål drabba dessa förhöjda kostnader huvudsakligen de mindre bemedlade i samhället. I förevarande fall äro alla fördelarna på fordringsägarens sida och gäldenären är så gott som prisgiven åt fordringsägarens fullständiga godtycke.

Visserligen skall häradsrätt och rådstuvurätt tillse, att kostnaderna hållas inom måttliga gränser. Men denna måttlighet kan vara ganska tånjbar.

Jag har från en grannsocken i min hemort emottagit ett brev, som tydligen visar, hur det tillgår. Jag ber att få därur anföra följande utdrag: »Som du vet, är denna plats belägen halvannan mil från närmaste stad och alla saksförare där ha för sed att sända polismän och andra med dyr stadsskjuts för att delgiva

stämningar härnere. Detta blir ganska dyrt, minst 15 à 20 kronor. T. o. m. 25 kronor ha dessa herrar tagit för en delgivning av stämning, som skulle med våra stämmingsmän uträttats för 3 à 4 kronor.

*Angående
rescersättning
till stämmings-
män.*

(Forts.)

Jag tror också, att det är samma förhållande i de andra socknarna häromkring. Så kunde det bliva någon ändring i denna sak, så vore det ju bra.»

Ja, mina herrar, en 15 à 20 kronor är mycket pengar för en mindre bemedlad gäldenär. Jag vet, att på landsbygden skulle det väcka och framkalla stor tillfredsställelse om man finge en ändring i denna förordning, som förorsakat så många onödiga utgifter.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Torgén: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen av denna motion har det givetsvis framställts såsom huvudsak, huruvida de nuvarande förhållandena skulle vara de rätta, eller om en ändring vore önskvärd. Det nuvarande förhållandet ger den sökande möjlighet att taga förrättningsman, d. v. s. stämmingsman, från snart sagt vilket håll som helst; och det kan han så mycket mer göra, som han själv icke drabbas av någon kostnad, utan det blir den, han söker, som alltid får betala densamma. När det gäller, som oftast är fallet, kanske tämligen små skuldfordringsmål, synes det vara orimligt, att kostnaderna för utfående av en sådan skuldfordran mången gång skall överstiga det belopp, man önskar få ut.

Det har ofta framhållits nödvändigheten av att omlägga detta. Själva formuleringen för omläggningen har varit svår att finna ut på grund av de ofta säregna lokala förhållandena.

Nu sedan stämmingsmän utses till betydligt antal inom varje kommun, nu sedan anslag finnes på rättens dörr och uppgift hos domhavanden, vilka som äro utsedda till stämmingsmän och fjärdingsmän m. m., är det helt naturligt en lätt sak för sökanden att få klarhet om vilken som är närmaste ojävige stämmingsman och sålunda åsamkar de minsta kostnaderna.

Skulle emellertid i något visst fall sådana omständigheter inträffa genom sakens brådskande art eller dylikt, att sökanden för att vara säker att hinna fram med stämningen i rätt tid, tager en stämmingsman från annat håll, från den plats, där han själv vill, då skulle han genom det förslag, som utskottet kommit till, vara fast för att erlægga den kostnad, som skiljer.

Det har emellertid påståtts här, att vi i detta fall icke skulle tagit stämmingsmannen i försvar, i skydd. Jag undrar, om det är rätt att lägga frågan på den bogen nu. När en stämmingsman får ett uppdrag av sökanden, så må stämmingsman vara bosatt var han vill, han lär dock taga ut för sitt besvär av den, som med honom överenskommit om uppdraget. Det är därför att ställa

Angående
reseersättning
till stämnings-
män.
(Forts.)

frågan på alldeles avig sida att nu påstå det stämmingsmannen ej skulle få sina kostnader. Jag tror icke vi behöva att lagstifta om en sådan sak. Den, som ger uppdraget, får betala den stämmingsman, som åtager sig uppdraget, men stämmingsman blir ej lagligen skyldig gå utom eget tjänstgöringsområde. Får sökanden sedan igen det av den sökte, så är det hans sak. Det blir icke möjligt, om den, som blir sökt, kan visa, att ojävig stämmingsman funnits på närmare håll. Däri ligger svårigheten, och däri endast, men icke i detta påstående, att stämmingsman skulle komma i risk. Jag tycker det är rent av löjligt med ett sådant påstående. Det håller icke streck på något vis.

Svårigheten ligger endast däri, att den, som söker, själv skulle få betala någon del av kostnaden, om han vill förvissa sig om att hinna stämma i tid och därför tager en stämmingsman från icke närmast liggande ort. Då vill jag mot detta senare säga: är detta osäkerhetstillstånd för en sökande förmer än det osäkerhetstillstånd, som för närvarande finnes för den, som blir sökt?

Det har sagts, att vi vore på rätt väg i vårt utlåtande. Jag vill också nämna en annan sak: att, som här är ifrågasatt, en börda lägges på den sökande, nämligen att undersöka, vilken stämmingsman, som kan och är skyldig utföra uppdraget, det är att vara på rätt väg. Den sökande får betala skillnaden om han tager stämmingsman från annat håll. Men stämmingsman kan aldrig någonsin komma i någon som helst risk att icke få ersättning för sitt besvär. Jag vill påminna om en sak: om den, som sökes, ingenting har att betala med, utan lämnar fattigdomsbevis, tror ni, att stämmingsmannen behöver vara belåten med detta fattigdomsbevis? Ånej, sökanden får betala stämmingsmannen. I annat fall skulle även han behöva lämna fattigdomsbevis. Därmed skulle en sådan ståndpunkt vara fallen av sig själv.

Det gäller här i alla fall, att det är billigt, att man icke ställer så (exempelvis som jag nämnde i skuldfördringsmål), att man överlämnar gäldenären åt borgenärens fullständiga godtycke. Och om icke utskottet har mäktat — och jag ber få tala om, att jag även i utskottet var av den meningen, att man om möjligt bort precisera bestämmelserna — om utskottet icke mäktat göra detta, så är skyldigheten för oss att bevara den svagare parten. Och risken blir mindre efter det nya än efter vad vi hittills haft. Bifall till utskottets hemställen ställer således ovillkorligen frågan i ett bättre läge, än vad vi ha den för närvarande.

Sedan ber jag få nämna även en annan sak. Här gäller icke en bestämd formulering av lagbestämmelsen. Här gäller endast att man avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t om sådan förändring i denna förordning, som skulle möjliggöra det nya, som vi vilja ha fram. Och jag hoppas att det i det fallet skulle

vara möjligt för Kungl. Maj:t att med sådana ord formulera beslutet, att de uttalade farhågorna om tvistesaker skulle försvinna.

Jag kan icke finna, att det framställts sådana skäl, som nu göra det nödigt avslå motionen. Alla skäl synas mig tvärtom tala för att man får en bättre sakernas ställning genom att bifalla utskottets förslag, till vilket, herr talman, jag ber få yrka bifall.

*Angående
resersättning
till stämmings-
män.*

(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Motionen avser som vi se, att råda bot för det missförhållande, som ligger däri, att vederbörande svarande alltemellanåt påföras och åläggas att betala alltför höga delgivningsekostnader. Jag vill säga, att i min praktik har jag icke haft erfarenhet om, att sådana missförhållanden äga rum, åtminstone icke i större utsträckning. Men då nu motionären påstår det, och då utskottet vitsordar, att erfarenheten visar, att delgivningssökande synnerligen ofta begagna sig av stämmingsmän, vilkas resekostnad blir dryg, och då detta förhållande från flera andra håll även påvisats, vill jag visst icke på något vis bestrida, att så är förhållandet, och att det skulle vara synnerligen önskligt, om man kunde på något sätt råda bot för detta missförhållande. Men jag kan i alla fall icke tänka mig, att man skulle råda bot härför på det sätt, som här är föreslaget.

Om förhållandena äro sådana, att båda parterna bo något så när nära varandra, exempelvis i samma domsaga eller samma härad, då är det mycket lätt eller åtminstone jämförelsevis lätt för sökanden att taga reda på den stämmingsman, som är närmast boende till svaranden och även om han är ojävig.

Men annorlunda ställa sig förhållandena om exempelvis de båda parterna bo i mycket skilda delar av landet. Det är då hart när omöjligt för sökande eller kärke att taga reda på, vilken stämmingsman bor svaranden närmast. Han har i så fall knappast någon annan utväg än att vända sig till länsman i orten, som då i sin tur torde beordra närmaste fjärdingsman att verkställa delgivningen. Det vore då hårt om denne fjärdingsman icke skulle få bereda sig större ersättning än den, som utgår till närmaste stämmingsman.

Men ännu värre ställa sig förhållandena i ett annat fall. Vi veta litet var, att växel mål skola handläggas vid den rådstuvurätt, som är närmast svarandens bostad. En hel del städer ha i sådana fall ett mycket stort lantområde, som i växelrättshänseende hör till deras jurisdiktion. Det kan vara ett helt landskap och t. o. m. mera. Huru skall det då vara tänkbart, när man skall utdöma kostnaderna i dessa växel mål, att vederbörande rådstuvurätt skall hava kännedom om, var svaranden precis bor, var närmaste stämmingsman intill honom bor, huru kommunikationerna ställa sig, om den stämmingsmannen verkligen har kort-

*Angående
reseersättning
till stämmings-
män.*

(Forts.)

aste och billigaste resan till svaranden och därtill, om denne stämmingsman verkligen är ojävig. Detta är förhållanden, som det är alldeles omöjligt för en rådstuvurätt att i ett dylikt fall taga reda på. Och skulle en lagändring komma att ske i den riktning, som här är föreslagen, så skulle exempelvis i vår stad knappast förekomma någon rättegångsdag, då man icke måste bryta mot lagens bestämmelser.

Sedan kommer ytterligare det, att utskottet sagt, »att reseersättning till stämmingsman endast må utgå med det belopp, som skolat beräknas till den ojäviga stämmingsman, vilken med hänsyn till sitt hemvist skulle betinga de minsta resekostnaderna för delgivningsuppdragets fullgörande». Men nu är det två stämmingsmän, som skola delge. Om då den närmast boende bor på en mils avstånd och den andre bor på tre mils avstånd, skulle efter detta förslag den, som rest tre mil icke kunna beräkna sig större ersättning än den, som rest endast en mil.

Dessa omständigheter göra, att det är mig omöjligt att kunna biträda det förslag, vartill utskottet kommit. Men på samma gång vill jag medge både det goda syftet i motionen och den synnerliga välvilja, med vilken utskottet behandlat detta ärende, och det är ledsamt, att jag icke vågar mig på att gent emot de yrkanden, som äro framställda förut, yrka på återremiss. Orsaken till att jag inte kan göra det, är den, att jag inte är fullt säker på, att utskottet, även om det finge ta hänsyn till vad som nu förekommit, skulle kunna inom motionens ram framställa ett lämpligt yrkande. Jag är inte säker därpå, och därför vågar jag icke framställa ett yrkande om återremiss. Jag tror, att måhända denna fråga bäst skulle lösas på det sättet, att detta ärende anmäldes för Riksdagens justitieombudsman, så att hans uppmärksamhet fästes på saken, och att genom framställning ifrån honom ett kungligt brev utfärdades, som något modifierade verkan av det tidigare kungliga brev, vilket ålägger domstolarne att tillerkänna en sökande eller kârande ersättning för hans verkliga rättegångskostnader. Om det sålunda gent emot innehållet detta tidigare brev framhölles, att ersättning för oskälige delgivningskostnader icke finge utdömas, så skulle påpekade missförhållandet måhända på enklaste sätt bliva avhjälpt.

På här föreliggande förslag nödgas jag emellertid av ovan anförda skäl att yrka avslag.

Herr Westman: Jag skall icke uppehålla herrarna länge med detta ärende, vilket, som jag tror, är ganska grundligt behandlat förut. Men det är några yttranden, som fölls av herr Torgén, vilka jag anser icke böra stå oemotsagda, då det skulle kunna hända, att någon toge intryck av dem.

Herr Torgén sade, att det icke vore farligt att skriva i ett sådant ärende till Kungl. Maj:t, ty Kungl. Maj:t lägger det nog

på rätt bog. Men då vill jag fästa uppmärksamheten på, att skrivelsen enligt förslaget skulle gå ut på att Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om en ändring i en bestämd förordning, nämligen i kungl. förordningen den 12 juli 1878 angående ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål samt till stämmingsmän m. m., en ändring, som skulle gå ut på att reseersättning till stämmingsman endast må utgå med det belopp, som skolat beräknas till den ojäviga stämmingsman, vilken med hänsyn till sitt hemvist skulle betinga de minsta resekostnaderna för delgivningsuppdragets fullgörande. Om Riksdagen skriver detta, lär väl Kungl. Maj:t icke taga någonting annat och icke ha att taga någonting annat i övertvägande än detta alldeles bestämda yrkande. Skulle ett sådant yrkande bliva bifallet, så äger, såsom här står, stämmingsman icke rättighet att taga ersättning annat än för den kortare vägsträckan mellan den närmast boende förrättningsmannen och förrättningsstället. Det säger herr Torgén är icke så farligt, ty sökanden får nog i alla fall betala. Stämmingsmannen tager nog ut sitt, sade herr Torgén. Nej, herr Torgén, det är icke så här i Sverige, att om en lag säger, att en tjänsteman — ty dit äro stämmingsmännen att hänföra — icke får taga mer än så och så mycket betalt, kan dock denna tjänsteman säga till den, som anlitar honom: jag vill ha mera, jag vill ha ersättning för hela resan. Han får icke ens taga emot, om det frivilligt erbjudes honom. Då gör han sig skyldig till lagbrott.

En föregående talare sade, att han har svårt att förstå de invändningar, som rests emot förslaget, ty det kommer snart att bli på det sättet, att om stämmingsmannen säger: »Nej, jag bor längre bort, så ni bör icke anlita mig, ty jag får icke taga mer betalt än närmast boende stämmingsman», så kommer man att upphöra att vända sig till längre bort boende stämmingsmän; ett för mig fullkomligt oförståeligt resonemang. Vad bryr sig parten om, ifall han får den upplysningen, när stämmingsmannen ändå har skyldighet att resa. Han säger: »var så god och res ändå. Varför skulle jag själv resa ett par mil och leta upp en närmare boende stämmingsman, då ni är skyldig att verkställa delgivningen för samma ersättning?» Den föreslagna ändringen lär alltså icke utöva det ringaste inflytande i det avseendet, som talaren trodde. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Då jag för några år sedan var motionär i en likartad fråga — den var likväl icke alldeles av enahanda beskaffenhet — med den nu föreliggande, kan det tyckas, att jag skulle helt och hållet sympatisera med utskottet i detta fall. Men jag ber genast att få förklara, att det för mig icke är möjligt att yrka bifall till detta utskottets förslag.

Här har framhållits, att detta icke skulle vara någonting

*Angående
reseersättning
till stämmings-
män.
(Forts.)*

annat än vad Andra kammaren biföll 1892. Men jag undrar, huruvida icke detta är en missuppfattning av vad Andra kammaren då önskade skriva till Kungl. Maj:t om, ty det berörda skrivelseförslaget innehöll mycket mera, än detta motionärens förslag eller utskottets hemställan innehåller.

Om det vore så, att saken vore utagerad med att en stämningssman delgivit gäldenären stämningen, skulle det ställa sig annorlunda. Men detta är endast första upprinnelsen till hela affären, och jag vill också framhålla, hurusom, beträffande utfäendet av ersättning för stämningssdelgivande, man har skydd hos den dömande myndigheten, ty då klara räkningar över stämningsskostnaderna inlämnas, dömer vederbörande domstol, hur mycket som skall betalas för denna stämningssdelgivande.

Nu har emellertid motionären stannat vid denna ersättning för delgivning. Efter min uppfattning skulle emellertid ingenting vara vunnet, om Riksdagen nu godkände detta förslag och lagen ändrades i den riktning, som här föreslagits, ty vad förslaget rör, är blott en liten del av saken. Vad återstår nämligen sedan? Jo, samma förordning, nämligen kungl. förordningen av den 12 juli 1878 angående ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål samt till stämningssmän m. m., innehåller ju, såsom också är framhållet, bestämmelser angående ersättning såväl för förrättningsmän som för utmätningssmän i enskilda mål. Det är först, när målen kommit så långt, att utmätningssmannen uppträder, som de dyra omkostnaderna för gäldenären börja. När denne utmätningssman reser och skall hålla sin förrättning, — underrättelse — måste han nämligen ha med sig ett vittne, och i de allra flesta fall — det upplystes också om 1892 — tager han med sig sin skjutskarl som vittne, och gäldenären får betala ersättning både för förrättningsmannen och vittnet. Och när det sedan går till utmätning och det blir försäljning, så tager utmätningssmannen ut ersättningen för sig och vittnet ur det sålda godset. Och skall man då få en rättelse och få en lindring i de höga ersättningarna åt detta långväga vittne, finns ingen annan möjlighet än att klaga över denna utmätningsskostnad; sålunda får man väcka ny rättegång, om man vill skaffa sig rättelse.

Under sådana förhållanden och då nu motionären endast stannat vid att beröra delgivningsskostnaderna, håller jag avgjort före, att det icke skulle vara välbetänkt av Andra kammaren att godkänna en sådan skrivelse till Kungl. Maj:t, som här är föreslagen, som endast går ut på att råda bot för det, som man nästan har så gott som bot för, tack vare skyddet hos den dömande myndigheten, under det att man glömmer det allra viktigast, nämligen utmätningssförfarandet, där de stora kostnaderna inträda, och där man främst borde söka få rättelse.

Nu vill jag medgiva och gärna instämma med dem, som här antytt, att det skulle möta stora svårigheter att få en rättelse

härutinnan. Men icke äro dessa svårigheter ööverbanneliga. Det är väl icke heller meningen här, att Riksdagen i en skrivelse fastslår positivt, hurudan lagen skall bli; meningen är väl, att Riksdagen i skrivelsen framhåller de brister, som finnas, och påpekar, varthän det leder med nuvarande bestämmelser, varför man anhåller, att Kungl. Maj:t ville ändra denna författning, så att icke en gäldenär skall bli tvungen att utgiva sådana höga ersättningar. Jag tror sålunda, att denna fråga bör falla för närvarande, men jag anser, att den bör återkomma i någon annan form, så att vi om möjligt kunna få en verklig rättelse i de nuvarande missförhållandena.

*Angående
reseersättning
till stämmings-
män.*

(Forts.)

Jag ber att få visa, hur dyrbara dessa vittnesersättningar kunna bli genom att läsa upp några avskrifter av räkningar för dylika förrättningar. Jag har här en, som slutar på icke mindre än 273 kronor 40 öre i ett fall. Det är underrättelsekostnader efter denna förordning för både förrättningsmännen och för ett biträde, och biträdet, eller vittnet rättare sagt, har fått 133 kronor 20 öre, under det att förrättningsmannen har fått 140 kronor 20 öre; det skiljer sålunda bara på 7 kronor. Och i ett annat mål går räkningen till närmare 210 kronor för underrättelsekostnader och utsökningskostnader. Där får vittnet 101 kronor 61 öre och förrättningsmannen 108 kronor 10 öre.

Genom ett bifall till vad utskottet här hemställt skulle man icke råda ringaste bot för att dylika höga ersättningar kunna krävas för vittnets del. Förrättningsmannen är icke att tala om, ty det är klart, att utmättningsman kan icke vem som helst vara, utan det måste vara kronofogde i de flesta fall; han kan ju också förordna länsman. Ersättningen till honom måste man nog betala, men att man skall betala vittnet så mycket är ju hårt, och det drabbar också i sista hand huvudsakligen den fattige gäldenären.

Jag har med det sagda velat påpeka, att det icke är rätt som utskottet säger, att denna hemställan, som utskottet gör, är alldeles enahanda med vad Andra kammaren förut beslutat. Den är det icke, ty det är huvudsakligen i anledning av de dryga ersättningarna till vittnet, som Andra kammaren beslöt den omnämnda skrivelsen. Jag kan således för min del icke, hur varmt det än ligger mig om hjärtat att få en minskning av dessa stora kostnader, förena mig med motionären, då han endast vill taga detta lilla steg, som ej har stor betydelse.

Herr Ingvarsson: Det har av den siste ärade talaren med siffror visats, vilka olägenheter det nuvarande förfaringsättet kan medföra. Skulle en stämmingsansökan röra sig om ett mycket ringa belopp, vilket ofta är fallet i skuldfordringsmål eller växelmål, och själva stämmingskostnaderna uppgå till sådana belopp, som här nämnts, är det alldeles uppenbart, att här före-

Angående
recesssättning
till stämmings-
män.

(Forts.)

ligger ett missförhållande, som snarast möjligt behöver avhjälpas. Därom torde sålunda de flesta kunna vara ense. Men när det sedan gäller att undanröja detta missförhållande, då förefaller det mig, det kan inte hjälpas, som om det fanns ungefär lika många lösningar, som det finnes huvuden. Atskilliga talare ha yttrat sig i denna fråga, och det har framkommit en del kritiska anmärkningar mot förslaget. Men det förefaller mig, som om samtliga talare hade haft var sin speciella lösning av frågan. Och det är påtagligt, att då uppfattningen om hur en lösning skall åstadkommas, som skulle komma att tillfredsställa alla, är så svävande, som nu är fallet, är det inte lätt att så här hastigt och lustigt finna det bästa.

Jag vill inte ytterligare ingå på de invändningar, som här gjorts, men jag kan dock med anledning av herr Westmans senaste anförande inte underlåta att säga, att jag tror, att han ser saken bra mycket ur städernas speciella synpunkt och icke tar nödig hänsyn till de helt annorlunda förhållanden, som äro rådande på landsbygden. Det är dock på landsbygden, som detta missförhållande gör sig mest kännbart och bäst behöver avhjälpas.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, men jag har inte kunnat bli överbevisad om, att vi skulle få fram någonting särdeles bättre på någon annan väg, och jag har därför icke någon anledning att frånga det förut framställda yrkandet, då jag för min del är övertygad om, att ett förslag i den riktningen i väsentlig mån skulle avhjälpa de nu rådande missförhållandena.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 15.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation m. m.:

nr 266, av herr *Lindhagen*;

nr 267, av herr *von Hofsten* och

nr 268, av herr *Persson* i Norrköping m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av tullsatserna å socker och sirap m. m.:

nr 269, av herr *Vahlquist*;

nr 270, av herr *von Hofsten* m. fl.;

nr 271, av herr *Andersson* i Fallsberg m. fl.; och

nr 272, av herr *Karlsson* i Fjäl.

Samtliga dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision i angivna avseenden av förordningen om kommunalstyrelse i stad, dels ock motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utveckling och förtydligande av § 18 mom. 2 punkten b) av samma förordning; och

nr 6, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 32 mom. 2 av förordningen om landsting;

statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Stockholms stad för anskaffande av en isbrytare; och
nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 64 av femte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning om anskaffning av ett fyrskepp att förläggas vid Ölands södra udde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående tullfrihet för visst slag av järnplåtar; och

nr 16, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 6 § i förordningen om försäljning av brännvin;

lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrad lagstiftning i fråga om makes giftorätt i fast egendom; och

nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av biskops självskrivna eforusställning;

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av en av herr Johanson i Vetlanda väckt motion, nr 163, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud i vissa fall mot befordran å järnväg av försändelser, innehållande brännvin;

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, angående herr Åkerlunds motion, nr 90, angående styckning till småbruk av viss till ekklesiastika boställen hörande mark; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2,

i anledning av en av herr Månsson m. fl. väckt motion, nr 102, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om försvarsutgifternas uttagande genom direkt och progressiv beskattning m. m.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:							
herr	<i>Beckman</i>	i Linköping	under 6 dagar fr. o. m. den 21 febr.,				
»	<i>Bengtsson</i>	i Göteborg	» 2	»	»	»	21 »
»	<i>Persson</i>	i Malmö	» 3	»	»	»	20 »
»	<i>Olsson</i>	i Tylleröd	» 8	»	»	»	21 »
»	<i>Olsson</i>	i Järnsida	» 8	»	»	»	28 »
»	<i>Ifvarsson</i>		» 10	»	»	»	21 »
»	<i>Lundström</i>	i Göteborg	» 6	»	»	»	22 »
»	<i>Kristensson</i>		» 5	»	»	»	20 »
»	<i>Indebetou</i>		» 3	»	»	»	20 »
»	<i>Jonsson</i>	i Hå	» 3	»	»	»	20 »

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.40 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 21 februari.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:t å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionen angående godkännande av förslag till avlösningsreglemente för tjänstemän vid statens vattenfallsverk m. m.;

till bankoutskottet propositionen angående särskilt pensionsunderlag för förste provinsialläkare, som tillika äro provinsialläkare; och

till statsutskottet propositionen angående beviljande av ytterligare låneunderstöd för järnvägsanläggning från Varberg över Ullared till Åtrans station.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

till lagutskottet motionerna:

nr 266, av herr *Lindhagen*:

nr 267, av herr *von Hofsten* och

nr 268, av herr *Persson* i Norrköping *m. fl.*; samt

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 269, av herr *Vahlquist*;

nr 270, av herr *von Hofsten m. fl.*;

nr 271, av herr *Andersson* i Fallsberg *m. fl.*; och

nr 272, av herr *Karlsson* i Fjäl.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 5 och 6, statsutskottets utlåtanden nr 19 och 20, bevillningsutskottets betänkanden, nr 15 och 16, lagutskottets utlåtanden nr 9 och 10, Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 samt Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 5.

Herr *Waldén* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 273, om ändrad lydelse av 52 § regeringsformen och 33 § riksdagsordningen.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av väckta motioner angående utredning och förslag rörande skatt å jordvärde *m. m.*;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheten från förra militiebostället Västerby nr 1 i Södermanlands län;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av ett område från förra militiebostället Kroberga nr 3 i Södermanlands län;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Norra Berga nr 4 Södergården i Östergötlands län;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av fyra lägenheter från förra militiebostället Bölnorp nr 1 med underlydande i Östergötlands län;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Stora Gålstad nr 3 Kronogård och Stora Gålstad nr 4 Storgård i Östergötlands län;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av två lägenheter från förra militiebostället Elm-tomta nr 1 i Östergötlands län;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Brickebo nr 1 i Östergötlands län;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden, tillhörande kronoparken Långabro-hult i Kronobergs län;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Borrby nr 62 med underlydande i Kristianstads län;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Mjölkalånga nr 7, 9 och 11 med underlydande i Kristianstads län;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Sandby kungsgård nr 14 i Kristianstads län;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av två lägenheter från förra militiebostället Höghult nr 2 i Kristianstads län;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Silvåkra nr 1, 2 i Kristianstads län;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Lyby nr 22 i Malmöhus län;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenhet från förra militiebostället Rolfsbo nr 1 Övergård i Göteborgs och Bohus län;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ledum nr 1 jämte Kattås nr 1, en ödegård, i Göteborgs och Bohus län;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa till förra militiebostället Éttack nr 1 och 3 med underlydande i Skaraborgs län hörande områden;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Sanna nr 4 i Örebro län;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra hospitalshemmanet Hospitaltalet nr 1 och 2 eller Arboga i Västmanlands län;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andel i lägenheten Kvarnudden nr 1 under Näsets by i Jämtlands län;

nr 22, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 67 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 23, i anledning av väckt motion om vissa tillägg till 35 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 24, i anledning av väckt motion angående tillägg till 4 § 1 mom. i lagen om skogsaccis och om virkestaxering;

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till sådan ändring av lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, att kostnaden för underhåll av enskild väg må kunna delvis övertagas av väghållningsdistriktet;

nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående bidrag av statsmedel till kostnaderna för indelning och förbättring av enskilda vägar på landet;

nr 27, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om begränsning av rösträtten vid vägstämma; och

nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om förbud i viss omfattning och för viss tid mot avverkning av skog å inköpt skogsegendom;

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av herr Forssells m. fl. motion, nr 156, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i folkskolestadgan, att allmänheten må få närvara vid lärareprov; och

nr 3, i anledning av herrar Cederborgs och Tengdahls motion, nr 235, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av stenografi såsom läroämne vid offentliga undervisningsanstalter; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, angående herr Martins motion, nr 220, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lättnader i avseende å de till Danviks hospital utgående s. k. rekognitionsavgifter.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 8.

§ 8.

	Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:	
herr	<i>Ekerot</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 22 febr.,
»	<i>Sjöberg</i>	» 4 » » » 22 »
»	<i>Christiernson</i>	» den 22 febr.
»	<i>Berg i Staby</i>	» » 22 »
»	<i>Olofsson i Ävik</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 23 febr.,
»	<i>Hamrin</i>	» 2 » » » 22 »
»	<i>Björnberg</i>	» den 22 febr., och
»	<i>Vennersten</i>	» » 25 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,48 e. m.

In fidem
Per Cronvall.